

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava (2498)

Marten Pirts

HUUMORI KASUTAMINE KLASSIRUUMIS KAHE
TAVAKOOLI JA ÜHE ERIKOOI ÕPILASTE NÄITEL

magistritöö

Juhendaja: PhD Kristi Kõiv

Läbiv pealkiri: huumori kasutamine klassiruumis

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: PhD Kristi Kõiv

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: PhD Mari Karm

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Resümee

Käesolev magistritöö “Huumori kasutamine klassiruumis kahe tavakooli ja ühe erikooli õpilaste näitel” selgitab välja kahe tavakooli ja ühe erikooli õpilaste hinnangud õpetajapoolsele huumorile klassiruumis. Autori teada pole selleteemalist uurimust Eestis varem läbi viidud.

Magistritöö koosneb kahest osast – teoreetilisest ja empiirilisest. Töö teoreetilises osas antakse ülevaade huumori olemusest üldiselt, selle liikidest klassiruumis, kasutamise tähtsusest, klassiruumis kasutatava huumori olemusest ning huumorimeelega õpetajast ja õpilaste hinnangust viimasele.

Töö empiirilise osa eesmärk oli välja selgitada õpetajapoolse huumori kasutamine klassiruumis tavakoolide ja erikooli õpilaste hinnangul. Uurimuse ülesandeid oli kaks: (1) Kirjeldada ja võrrelda tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnanguid õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis ning (2) Kirjeldada ja võrrelda tavakoolide ja erikooli poiste hinnanguid õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis.

Õpilaste hinnangute väljaselgitamiseks viidi läbi nii eesti- kui venekeelne anketeerimine ja tulemused analüüsiti kasutades kvantitatiivseid analüüsi meetodeid.

Käesolevas magistritöös selgus, et enamuse tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea ja umbes kolmandiku vastanute arvates peab seda kasutama. Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel õigesti kasutatud huumorile klassiruumis ei ilmnenu. Töös selgus ka, et vähem kui veerandi tavakoolide poiste arvates kasutab õpetaja klassiruumis peamiselt anekdoote ja tüdrukute arvates naljajutte. Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel õpetaja poolt kasutatavatele huumori liikidele klassiruumis ei ilmnenu.

Käesolevas magistritöös selgus, et suurema osa tavakoolide ja erikooli poiste jaoks on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea ja umbes kolmandiku vastanute arvates peab seda kasutama. Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel õigesti kasutatud huumorile klassiruumis ei ilmnenu. Töös selgus ka, et vähem kui veerandi tavakoolide ja erikooli õpilaste arvates kasutab õpetaja klassiruumis peamiselt anekdoote. Statistiliselt olulisi

erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste vastusevariantide vahel õpetaja poolt kasutatavatele huumori liikidele klassiruumis ei ilmnenu.

Magistritööle püstitatud hüpoteesid, et (1) protsentuaalselt on rohkem neid õpilasi, kelle arvates on klassiruumis kasutatud huumor hea ja seda peab kasutama võrreldes nendega, kelle arvates on see häiriv ja ohtlik ning seda ei tohiks klassiruumis kasutada ja (2) tavakoolide ja erikooli õpilaste hinnangul kasutavad õpetajad klassiruumis võrreldes verbaalse ja visuaalse huumoriga vähem auditoorset ja kujundihuumorit, leidsid kinnitust.

Märksõnad: huumor, huumori liigid, huumor klassiruumis, huumori mõjud.

The use of humour in the classroom in example of two public schools and one boarding school for delinquent children

Current Master's thesis explains the appraisals of teacher's use of humour in example of two public schools and one boarding school for delinquent children. That kind of research has not been previously conducted in Estonia as it is known for the author.

The thesis is made up from two major parts – theoretical and empirical. The theoretical part of the thesis consists of the nature of humour in general, its types in the classroom, the importance of its use, the nature of humour used in the classroom, teachers with a sense of humour and the opinions of the students to the latter.

The purpose of the empirical part of the thesis was to find out the usage of humour in the classroom by teachers according to students of public schools and boarding school for delinquent children. There were two purposes of the research: (1) To describe and compare the assessments of boys and girls of public schools about teachers using humour in the classroom and (2) To describe and compare the assessments of boys of public schools and boarding school for delinquent children about teachers using humour in the classroom.

Filling out questionnaires both in Estonian and Russian was carried out in order to find out the assessments of the students and the results were analyzed using quantitative research methods.

The study results show that the majority of the boys and girls of public schools consider correctly used humour in the classroom a good thing and approximately a quarter of the students think that it must be used in the classroom. There were no

statistically important differences between boys' and girls' answers to the correctly used humour in the classroom. The study results also indicate that less than a quarter of the boys consider anecdotes to be the most commonly used type of humour in the classroom by teacher. Less than a quarter of the girls consider it to be funny stories. There were no statistically important differences between boys' and girls' answers to the types of humour in the classroom.

The study shows that the majority of the boys of public schools and boarding school for delinquent children consider correctly used humour in the classroom to be a good thing and less than a quarter of the boys think it must be used in the classroom. There were no statistically important differences between the answers of the students of public schools and boarding school for delinquent children to correctly used humour in the classroom. The study also indicates that less than a quarter of the students of public and boarding school for delinquent children consider anecdotes to be the most commonly used type of humour in the classroom by the teacher. There were no statistically important differences between the answers of the public schools and boarding school for delinquent children to the types of humour in the classroom.

The hypothesis formulated in the Master's thesis that (1) there are procentually more students who consider correctly used humour in the classroom to be good and who think that it must be used in the classroom than students who consider it to be disturbing and dangerous and it should not be used in the classroom and that (2) according to students of public schools and boarding school for delinquent children, teachers use compared to verbal and visual humour less auditory and figural humour in the classroom, were confirmed.

Keywords: humour, types of humour, humour in the classroom, effects of humour.

SISUKORD

Sissejuhatus.....	6
1. Magistritöö teoreetiline osa.....	8
1.1 Huumori mõiste läbi aegade ja kaasajal.....	8
1.2 Huumori liigid.....	9
1.3 Miks kasutada huumorit klassiruumis?.....	10
1.4 Mil määral ja missugust huumorit tuleks klassiruumis kasutada?.....	12
1.5 Huumorimeelega õpetaja ja õpilaste suhtumine huumorimeelega õpetajasse...	14
2. Magistritöö empiiriline osa.....	16
2.1 Metoodika	16
2.2.1. Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangute kirjeldus ja võrdlus õpetajapoolsele huumori kasutamisele klassiruumis	18
2.2.2. Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangute kirjeldus ja võrdlus õpetajapoolsele huumori kasutamisele klassiruumis	29
2.3 Arutelu	41
2.4 Uurimuse piirangud ja edasised uurimused	48
Tänuõnad	49
Autorsuse kinnitus	49
Kasutatud kirjandus	50
Lisad.....	53
Lisa 1. Eestikeelne ankeet.....	53
Lisa 2. Venekeelne ankeet	56

Sissejuhatus

Shiyabi (2009) järgi on huumor sotsiaalne fenomen ja kommunikatsiooni vorm, mida ei tohiks eirata üheski õppimise ega õpetamise keskkonnas, sest huumor soodustab õppimisprotsessi ja kultuuridevahelist avatust, aitab vältida monotoonsust ning hoiab õpilaste tähelepanu õpetajal.

Üks õpilaste tähelepanu köitmise viise kooliklassis on võimalus kasutada huumorit klassiruumis. Huumori kasutamisega on võimalik saavutada õpilaste tähelepanu ning seda ka üleval hoida (Wanzer, 1998).

Lisaks huumori võimele köita õpilaste tähelepanu kaasnevad selle kasutamisega klassiruumis nii õpilaste kui ka õpetaja jaoks veel teisedki positiivsed aspektid. Näiteks paraneb läbi huumori kasutamise tagajärjena tekkinud naeru hingamine, vereringese eraldub rohkem hapnikku ja endorfiine ning see vähendab ärevust ja stressi (Shiyabi, 2009).

Peale huumori võime köita õpilaste tähelepanu ja selle kasutamisega kaasnevate positiivsete psühholoogiliste ja füsioloogiliste aspektide aitab huumori kasutamine kaasa ka klassiruumi distsipliinile, mis on Krulli (2000) järgi õppetöö alus ja eeldus. White'i (1992) järgi tõstab huumori kasutamine klassitunnis osalemise tõenäosust. Wanzeri (1998) järgi eelistavad õpilased huumorimeelega õpetajat ning täidavad meelsamini viimase korraldusi. Zivi (2001) järgi aitab huumori kasutamine vähendada agressiivse käitumise määra klassiruumis, mis on Biehleri ja Snowmani (1982; viidatud Ziv, 2001) järgi üheks suurimaks distsipliiniprobleemide allikaks. Hussi (2008) järgi lõdvestab huumori kasutamine klassiruumis õpilasi ning loob vähem hirmutava õpikeskkonna, kus Shiyabi (2009) järgi julgustatakse õpilasi oma ideid väljendama.

Käesoleva uurimustöö eesmärk oli välja selgitada õpetajapoolse huumori kasutamine klassiruumis kahe tavakooli ja ühe erikooli õpilaste hinnangul. Uurimuse ülesandeid oli kaks:

1. Kirjeldada ja võrrelda tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnanguid õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis;
2. Kirjeldada ja võrrelda tavakoolide ja erikooli poiste hinnanguid õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis.

Uurimistööle püstitati kaks hüpoteesi:

1. Protsentuaalselt on rohkem neid õpilasi, kelle arvates on klassiruumis kasutatud huumor hea ja seda peab kasutama klassiruumis võrreldes nende õpilastega, kelle arvates on see häiriv ja ohtlik ning seda ei tohiks klassiruumis kasutada.
2. Tavakoolide ja erikooli õpilaste hinnangul kasutavad õpetajad klassiruumis võrreldes verbaalse ja visuaalse huumoriga vähem auditoorset ja kujundihuumorit.

Töö koosneb kahest suuremast osast – teoreetilisest ja empiirilisest, mis omakorda jagunevad alaosadeks. Töö teoreetilises osas antakse varasema kirjanduse põhjal ülevaade huumori olemusest, selle liikidest klassiruumis, kasutamise vajalikkusest, klassiruumis kasutatava huumori olemusest ja huumorimeelega õpetajast ning õpilaste hinnangutest viimasele.

Töö empiirilise osa raames on autor läbi viinud uurimuse selgitamaks välja kahe tava- ja ühe erikooli õpilaste hinnangud õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis. Autor on kirjeldanud ja võrrelnud (1) tavakoolide poiste ja tüdrukute ning (2) tavakoolide ja erikooli poiste hinnanguid.

Arutelu osas on interpreteeritud saadud tulemusi püstitatud hüpoteeside valgusel ning seostatud neid sissejuhatuses ja teoreetilises osas toodud seisukohtadega.

Käesolev magistr töö lõppeb kasutatud kirjanduse loetelu ja lisadega.

1. Magistritöö teoreetiline osa

1.1 Huumori mõiste läbi aegade ja kaasajal

“Huumor, nagu ilugi, on kogeja silmades (ja kõrvades?). See on naljakas ainult siis kui õpilased seda ütlevad.” (R. Deiter)

Kleisi, Silveti ja Vääri (1979) järgi tuleneb mõiste “huumor” ladinakeelsest sõnast “humor”, mis tähendab niiskust. Weaver ja Cotrell (2001) täpsustavad, et niiskuse all mõeldakse kehavedelikke nagu veri, flegma, sapp (kollane sapp) ja melanhoolia (must sapp).

Shiyabi (2009) järgi on huumori tähendus läbi aegade muutunud. Kui kauges minevikus, eriti renessansi ajal tajuti huumorit kui midagi negatiivset, tasakaalust väljas vaimset seisundit või ebamõistlikku hetketuju, siis Weaveri ja Cotrelli (2001) järgi tähendab huumor tänapäeval kõrgeimat ja rikkaimat komöödia vormi, viidates igasugusele teravmeelsusele, mis paneb inimesi naerma.

Tuncay (2007) järgi tähendab huumor arusaamist mitte üksnes keelest ja sõnadest, vaid nende kasutamisest, tähendusest, peenetest nüanssidest, aluskultuurist, vihjetest ja kirjutamata sõnumitest. Deiter (2000) väidab, et huumor on kõik naljakalt, koomilisena või lõbusana tajutav ning tajumine on siinkohal võtmesõnaks. Garner (2006) on kirjeldanud huumorit kui meelt – huumorimeelt. Nagu iga meel – näiteks maitsmis- või haistmismeel – on ka huumorimeel individuaalne. Erinevad inimesed tajuvad huumorit erinevalt ja seetõttu võib huumor olla äärmiselt isiklik, kontekstuaalne ja subjektiivne.

Käesolevas magistritöös mõistetakse klassiruumis kasutatava õpetajapoolse huumori all sellist huumorit, mis ei kahjusta kedagi, on teemakohane, aitab pöörata tähelepanu õpitavale ja motiveerib õpilasi õppima. Kui Kleisi, Silveti ja Vääri (1979) järgi tähendab huumor rõõmsameelset elukäsitlust, heatujulisust, heatahtlikku nalja, sündmuste või inimeste puuduste ja nõrkuste heatahtlikku naeruvääristamist või liiki sellesisuslisi kirjandusteoseid, siis Hussi (2008) järgi on inimese füüsilist välimust, käitumist, kultuurilisi iseärasusi, perekonnaseisu, usku, tavasid või rassi puudutav huumor kohatu.

1.2 Huumori liigid

“Naljade rääkimine on ainult üks ja ilmselt kõige otsesem viis toomaks klassiruumi huumorit.” (R. Deiter)

Bryant, Cominsky, Crane ja Zillmann (1979) klassifitseerisid loengutes kasutatava huumori naljadeks, mõistatusteks, kalambuurideks, naljajuttudeks ja humoorikateks kommentaarideks.

Shade (1996; viidatud Golchi ja Jamali, 2011) klassifitseeris Bryanti, Cominsky, Crane'i ja Zillmanniga võrreldes klassiruumis kasutatava huumori täpsemalt. Shade'i järgi jagatakse huumor nelja suuremasse kategooriasse, mis on järgmised:

1. Kujundlik huumor (*figural humor*) – see sisaldab koomikseid, joonisfilme ja karikatuure. Kujundlik huumor esineb meedias ja huumorit edastatakse peamiselt joonistuste kaudu.
2. Verbaalne huumor (*verbal humor*) – see sisaldab nalju, kalambuure, mõistatusi, satiiri, paroodiat, irooniat, teravmeelsusi, naljaluuletusi ja anekdoote. Selle liigi puhul edastatakse huumor keelekasutuse kaudu, mis põhineb sageli ühitamatuse demonstreerimisel kasutades vastandamist, teemast üle libisemist ja liialdamist.
3. Visuaalne huumor (*visual humor*) – see sisaldab endas anekdootlikke vaatepilte (naljapilte), praktilisi nalju, klouni mängimist, kehastumist ja jäljendamist. See huumori kategooria põhineb visuaalsetel vihjetel.
4. Auditoorne huumor (*auditory humor*) – see sisaldab kehastumist, jäljendamist, helisid ja hääli. See huumori kategooria põhineb auditoorsetel vihjetel.

Hativa (2001) jagas huumori kolme suuremasse kategooriasse, millest esimene on verbaalne huumor (naljad, anekdoodid, sõnademängud). Teine huumori liik Hativa järgi on mitteverbaalne huumor (joonisfilmid, karikatuurid) ja kolmas segu verbaalsest ning mitteverbaalsest huumorist (kehastumine, paroodia, satiir, mololoog ja sketš).

Chee (2006) jagas huumori sarnaselt Shade'iga nelja suuremasse kategooriasse. Huumori liigitus Chee järgi on järgmine:

1. Tekstil põhinev (*textual*) – see sisaldab jutte ja nalju.
2. Pildil põhinev (*pictorial*) – see sisaldab joonisfilme ja koomikseid.
3. Tegevusel või mängul põhinev (*action or games*) – see sisaldab teatrit, videot, rollimänge, simulatsioone ja võistlusi.
4. Verbaalne (*verbal*) – see sisaldab näiteks kalambuuri ehk sõnademängu.

Toroki, McMorrisse ja Lini (2004) uurimistulemuste kohaselt kasutasid professorid $\frac{3}{4}$ vastanute arvates oma loengutes peamiselt naljakaid lugusid ja kommentaare. Nimetatud autorid järeldasid, et neli kõige populaarsemat professorite poolt kasutatud huumori liiki olid naljakad lood ja kommentaarid, naljad ning professionaalne huumor. Viiendat kõige populaarsemat huumori liiki antud uurimuses – sarkasmi –, peeti kohatuks ja kahjulikuks.

Ullothi (2003a; viidatud Englert, 2010) järgi on õpetaja poolt kasutatavaimaks huumori liigiks naljakad lood, millele järgnevad naljakad kommentaarid ja naljad üldiselt. Berk (1996; viidatud Englert, 2010) nimetas järgmised seitse huumori liiki, mida õpetajad saavad edukalt klassiruumi integreerida: tsitaadid, joonisfilmid, valikvastused, TOP 10 nimekirjad, anekdoodid, sketšid, näitemängud ja planeeritud improvisatsioonid.

Varasemate uurimuste põhjal võib väita, et õpetajad kasutavad klassiruumis peamiste huumori liikidena naljakaid lugusid, kommentaare ja nalju üldiselt, mis liigituvad Shade'i (1996; viidatud Golchi ja Jamali, 2011) järgi verbaalse huumori kategooriasse.

1.3 Miks kasutada huumorit klassiruumis?

“Füüsiliselt on võimatu naerda ja norsata samal ajal.” (R. A. Berk)

Shiyabi (2009) järgi on huumor sotsiaalne fenomen ja kommunikatsiooni vorm, mida ei tohiks eirata üheski õppimise ega õpetamise keskkonnas. Huumor soodustab õppimisprotsessi ja kultuuridevahelist avatust, aitab vältida monotoonsust ning hoiab õpilaste tähelepanu õpetajal. Zivi (1979; viidatud Wanzer, 1998) järgi aitab huumori kasutamine klassiruumis äratada õpilaste tähelepanu ja seda ka üleval hoida. Ka Skinner (2010) väidab, et huumori kasutamine klassiruumis hoiab õpilaste

tähelepanu õpitaval. Dodge'i ja Rosetti (1982; viidatud Garner, 2006) uurimustulemuste kohaselt võib huumor lisaks õpitava vastu huvi tekitamisele ja selle üleval hoidmisele parendada ka õpilaste divergentset mõtlemist. Ka Ziv (1983, 1988; viidatud Garner, 2006) kinnitab, et humoorikas atmosfäär klassiruumis mõjutab positiivselt õpilaste tulemusi divergentse mõtlemise ülesannetes. Divergentne mõtlemine on Krulli (2000) järgi arutlus, mis viib paljude võrdväärsete lahenduste leidmisele. Krull lisab, et divergentne mõtlemine on loomingulist komponenti sisaldavate ülesannete lahendamise üheks tingimuseks. Seega võib oletada, et huumori kasutamine klassiruumis soodustab muuhulgas ka õpilaste loomingulisust.

Berk (1998; viidatud Shiyabi, 2009 ja Garner, 2006) väidab, et huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad õpilaste jaoks nii positiivsed psühholoogilised kui füsioloogilised efektid. Psühholoogiliste efektidena on Berk välja toonud huumori ärevust ja stressi vähendava toime ning huumori kasutamisega kaasneb reeglina ka enesehinnangu ja enesemotivatsiooni kasv. Glenni (2002; viidatud Shiyabi, 2009) järgi aitab huumori kasutamine klassiruumis luua positiivse keskkonna, kus õpilaste keskendumisvõime on parem.

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad Garneri (2006) arvates õpilaste jaoks järgmised füsioloogilised efektid: läbi naeru paranevad hingamine ja vereringe, alanevad pulss ja vererõhk. Samuti tekib läbi paranenud hingamise verre rohkem hapnikku ja endorfiine, mis vähendavad ärevust, vabastavad stressist ja tõstavad üldist vaimset toonust.

Pollio ja Humphreys (1996) lisavad, et huumorimeel aitab luua sidet õpetaja ja õpilaste vahel, mis on võtmetegur edukaks õpetamiseks ja õppimiseks. Kher, Molstad ja Donahue (1999) viitavad, et kohase huumori kasutamine parendab õpetamise efektiivsust, kuna huumor loob vastastikuse austuse. Shiyabi (2009) leidis, et huumorimeelega õpetaja tunnis avaldavad õpilased julgemalt oma ideid. Skinneri (2010) järgi loob huumori kasutamine klassiruumis õpilaste jaoks emotsionaalselt turvalise keskkonna, kus õpilased tunnevad end väärtustatuna ja osalevad vabalt õppetöös.

White (1992) nimetab ühe huumori kasutamisega kaasneva positiivse efektina selle, et huumori kasutamine tõstab ainetunnis osalemise tõenäosust. Wanzer (1998) kinnitab, et kui õpetajad kasutavad klassiruumis huumorit, siis on õpilased paremini meelestatud tundides osalema. Õpetajad kasutavad Wanzeri (1998) järgi huumorit vahendina suurendamaks oma meeldivust ja sellega võib paraneda ka õpilaste

õppimine – kui õpilastele meeldib õpetaja, siis on nad paremini meelestatud täitma tema palveid, pöörama tunnile tähelepanu ja nägema rohkem vaeva, et õpitav selgeks saaks. Douglase, Neubergi ja Cialdini (2009) järgi täidetakse parema meelega nendelt inimestelt saadud korraldusi, kes meile meeldivad.

Dollardi (1939; viidatud Berkowitz, 1989; Kenrick, Neuberg, ja Cialdini, 2009) frustratsiooni-agressiooni hüpoteesi kohaselt on agressiivne käitumine organismi üks reaktsioonidest frustratsioonile. Biehleri ja Snowmani (1982; viidatud Ziv, 2001) järgi põhjustab agressiivne käitumine klassiruumis palju distsipliiniprobleeme. Distsipliinita, mis on Krulli (2000) järgi õppetöö alus ja eeldus, ei saa õppetöö efektiivselt toimuda. Zivi (2001) uurimuse tulemused näitavad, et kui frustratsioon (eksamisituatsioonis) suurendas õpilaste agressiivse käitumise esinemise tõenäosust, siis huumori kasutamine aitas sellise käitumise määra oluliselt vähendada.

Toetudes varasematele uurimustulemustele võib kokkuvõtlikult väita, et huumori kasutamine klassiruumis aitab äratada õpilaste tähelepanu ja seda ka üleval hoida. Samuti kaasnevad huumori kasutamisega klassiruumis õpilaste (aga ka õpetaja) jaoks positiivsed psühholoogilised ja füsioloogilised efektid. Huumori kasutamine aitab luua sidet õpilaste ja õpetaja vahel ning huumorimeelega õpetaja tunnist õpilased suure tõenäosusega ei puudu – huumori kasutamine tõstab ainetunnis osalemise tõenäosust. Samuti aitab huumor vähendada frustratsioonist põhjustatud agressiivse käitumise määra, mis on õpetajate hinnangul üheks olulisimaks distsipliiniprobleemiks klassiruumis.

1.4 Mil määral ja missugust huumorit tuleks klassiruumis kasutada?

“Õpetajad peavad mõistma huumori liike, mis ei tööta klassiruumis ja võivad õppimisprotsessile kogunisti halvasti mõjuda.” (M. Wanzer)

Loomans ja Kolberg (1993; viidatud Huss, 2008) leidsid, et akadeemilises keskkonnas peab kasutama spetsiifilist ja teemakohast huumorit, kuna huumori kohatu kasutamine loob vaenuliku õpikeskkonna ja surub alla nii suhtluse kui enesehinnangu. Hussi (2008) järgi peaksid õpetajad vältima huumorit, mis puudutab inimese välimust, käitumist ja kultuurilisi iseärasusi. Samuti on Hussi järgi parem mitte kasutada inimese perekonnaseisu, usu, tavade või rassiga seonduvat huumorit.

Huumor klassiruumis ei tohiks olla sarkastiline, sest kui see tekitab kelleski ebamugavust, on see kohatu. Shade (1996; viidatud Torok, McMorris ja Lin, 2004) kirjutas, et sarkasm on brutaalne. Sõna “sarkasm” tuleneb kreekakeelses sõnast “sarkasmos”, mis tähendab liha rebimist. Nimetatud teravmeelse huumori liigi kasutamise tagajärjel saab inimeste enesehinnang kõvasti haavata. Kuigi õpilastele peaks õpetama sarkasmi äratundmist ja analüüsimist, peaks vältima selle kasutamist. Sarkasm alandab, mõnitab ja teeb oma ohvrite üle nalja, mistõttu kannatanud võtavad sisse kaitsepositsiooni (Shade, 1996; viidatud Torok, McMorris ja Lin, 2004).

Wanzer (1998) lisab, et kui õpilane tunneb, et “tema kallal võetakse” või “teda tahetakse maha teha”, siis ei pruugi ta edaspidi sellist huumorit kasutava õpetaja tunnis osaleda. Gorhami ja Christopheli (1990) järgi ei tohiks õpetajad eesmärgiga olla humoorikad “õpilaste kallal võtta”. Wanzeri, Frymieri ja Wojtaszczyki (2008) järgi ei tohiks õpetajad kasutada ka stereotüüpidel põhinevat ega seksuaalse alatooniga huumorit ning samuti ei ole soovitatav kasutada vandumist eesmärgiga olla humoorikas.

Wanzeri (1998) järgi tuleb huumori kasutamisel arvestada ka õpilaste vanuse, kultuuri, soo ja elukogemusega. Näiteks kui kasutada humoorikaid näiteid televisioonist, siis peab kindel olema, et kuulajatel tekiks nendega assotsiatsioon. Vastasel korral taolise huumori kasutamine ebaõnnestub.

Huumori kasutamisel on Wanzeri (1998) järgi olemas ka küllastumise punkt. Õpilased ei taha, et nende õpetajad kasutaksid liigeses koguses huumorit, sest see võib omada õppimisele negatiivset mõju. Downs, Javidi ja Nussbaum (1988; viidatud Wanzer, 1998) lisavad, et head õpetajad kasutavad mõõdukas koguses huumorit. Deiteri (2000) järgi ei eelda õpilased, et õpetaja oleks koomik või kloun, vaid et õpetaja oleks eelkõige õpetaja. Olson ja Clough (2003) leidsid, et huumori kasutamisega klassiruumis kaasneb oht, kus õpilastel kujuneb arvamus, et õppimine on kerge.

Varasematest uurimustulemustest nähtub, et klassiruumis ei tohiks kasutada õpilaste välimust, käitumist, kultuurilisi iseärasusi, perekonnaseisu, usku, tavaid ega rassi puudutavat huumorit. Vältida tuleks sarkasmi, mis võib haavata õpilaste enesehinnangut. Õpetajad ei tohiks õpilaste “kallal võtta” eesmärgiga olla humoorikad. Huumorit peaks klassiruumis kasutama mõõdukalt, sest liigne huumori kasutamine võib viia õpilased arusaamiseni, et õppimine on kerge.

1.5 Huumorimeelega õpetaja ja õpilaste suhtumine huumorimeelega õpetajasse

“Õpilased peavad huumorimeele olemasolu hea õpetaja juures väga oluliseks omaduseks ja parimad õpetajad on tuntud oma võime poolest kasutada huumorit klassiruumis.” (M. M. Golchi)

Wanzeri (1998) järgi on hiljutisim trend uurimaks seost huumori kasutamise ja õppimise vahel vaadelda, kuidas erineva huumori orientatsiooniga õpetajad võivad õppimisprotsessi mõjutada (Wanzer ja Frymier, 1999; viidatud Wanzer, 1998). Huumori orientatsioon on Wanzeri (1998) järgi kommunikatsioonil põhinev isiksuseomadus, mida mõõdetakse huumori orientatsiooni skaalal. Booth-Butterfield ja Booth-Butterfield (1991; viidatud Wanzer, 1998) on välja töötanud huumori orientatsiooni skaala, mis hindab indiviidi huumori kasutamise sagedust situatsiooniti ning samuti indiviidide eneste poolt tajutud efektiivsust loomaks humoorikat suhtlust. Indiviide, kes saavad huumori orientatsiooni skaalal kõrgeid tulemusi, tajutakse naljakamatena ja sotsiaalselt atraktiivsematena kui inimesi, kes saavad samal skaalal madalama tulemuse (Booth-Butterfield ja Booth-Butterfield, 1991; Wanzer, Booth-Butterfield ja Booth-Butterfield, 1995, 1996; viidatud Wanzer, 1998). Wanzeri (1998) järgi õpivad kõrge huumori orientatsiooniga õpilased kõige rohkem kõrge huumori orientatsiooniga õpetajalt. Kõige vähem õpitakse siis kui madala huumori orientatsiooniga õpetaja õpetab kõrge huumori orientatsioonia õpilasi.

Bryant, Comisky, Crane ja Zillmann (1979) leidsid, et õpilased peavad huumorit kasutavaid meessoost professoreid külgetõmbavamateks, oma materjali paremini esitavateks ja üleüldse paremateks õpetajateks. Autorid lisavad, et naised on võrreldes meestega samuti kompetentsed kasutama huumorit, aga nad ei ole ise selle kasutamisest nii huvitatud, kuna peavad seda “meeste maailma” karakteristikuks. Kui kõrgkooli õpilastel paluti nimetada hea õpetaja omadusi, siis sageli nimetati ühe omadusena “huumorimeele olemasolu” (Brown ja Tomlin, 1996; Kelly ja Kelly, 1982; viidatud Garner, 2006). Cruickshanki, Jenkinsi ja Metcalfi (2003; viidatud Huss, 2008) uurimusest selgus, et hea õpetaja on oma olemuselt soe ja omab huumorimeelt. Shiyabi (2009) järgi hindavad õpilased õpetajat, kes kasutab ainetunnis huumorit. Huss (2008) leidis ka, et huumor parendab õpetaja usaldusväärsust. Õpetajad ei tohiks aga kasutada ennastkahjustavat huumorit, kuna Wanzeri (1998) järgi see kahjustab õpetaja usaldusväärsust. Wanzer (1998) soovib, et kui õpetaja

tunneb, et tema usaldusväarsus klassis pole kõrge, siis ei tohiks kindlasti ennastkahjustavat huumorit kasutada. Kui õpetaja aga tunneb, et tema usaldusväarsus klassis on kõrge, siis ta võib kasutada ennastkahjustavat huumorit, aga mõõdukalt, sest selle sagedane kasutamine siiski kahjustab kompetentsi.

Varasematest uurimustest selgus, et õpilased eelistavad huumorimeelega õpetajat. Kõrge usaldusväarsusega huumorimeelega õpetaja võib kasutada mõõdukalt ennastkahjustavat huumorit, kuid sagedane kasutamine kahjustab kompetentsi. Madala usaldusväarsusega õpetaja ei tohiks aga üldse ennastkahjustavat huumorit kasutada.

2. Magistritöö empiiriline osa

2.1 Metoodika

Uuritavad

Käesolevas uurimuses on tavakoolide õpilaste puhul tegemist heterogeense valimiga, kuna uuritavad erinesid nii kooli, vanuse, klassi, soo kui ka õppekeele poolest. Tavakoolide õpilastest kuulusid valimi hulka kokku 131 õpilast, kellest 56 õppisid vene- ja 75 eestikeelses koolis. Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli (edaspidi erikool) valim oli kõikne ja sinna kuulusid 43 5. – 9. klasside poissi, kellest 25 õppisid eesti ja 18 vene keeles.

Mõõtevahendid

Tavakoolide ja erikooli õpilaste hinnangute väljaselgitamiseks õpetajapoolsele huumorile klassiruumis kasutati Shiyabi (2009) poolt välja töötatud küsimustikku, mis tõlgiti nii eesti kui vene keelde. Õpetaja poolt klassiruumis kasutatavate huumori liikide uurimiseks lisati eelpool nimetatud küsimustikus olevale neljateistkümnele küsimusele lisaks veel üks küsimus toetudes Golchi ja Jamali (2011) poolt välja toodud Shade'i (1996) ja Chee (2006) huumori liikidele.

Ankeedis oli seega kokku 15 küsimust, millest esimesed 14 aitasid välja selgitada õpilaste hinnangud huumori olemusele, selle mõjule õpilastele ning ka hinnangud huumorimeelega õpetajale. Ankeedi 15. küsimus selgitas välja, mis liiki huumorit õpilaste arvates õpetajad kõige sagedamini klassiruumis kasutavad. Esimese neljateistkümne küsimuse lõpus oli õpilastel võimalus täpsustada oma vastuseid.

Eesti- ja venekeelsete ankeetide näited on käesoleva magistritöö lisade all välja toodud.

Protseduur

Ankeedis olevate küsimuste mõistetavuse kontrollimiseks viidi läbi eeluuring. Erikoolis viis uurimuse autor küsitluse läbi käesoleva aasta veebruaris ja tavakoolides märtsikuus.

Ankeedid olid anonüümsed, kogutud andmed konfidentsiaalsed ja neid kasutas vaid uurimuse autor õpilaste hinnangute väljaselgitamiseks.

Kvantitatiivseks andmetöötamiseks kasutati programmi *Microsoft Excel 2011 for Mac*. Andmetabelid loodi viisil, kus tunnused olid tulpades ja uuritavad ridades. *Pivot Table*'i abil loodi sagedustabelid, mille alusel arvutati välja vastanute protsendid. χ^2 testi abil leiti, kas tavakoolide poiste ja tüdrukute ning tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel on statistiliselt olulisi erinevusi või mitte.

2.2 Tulemused

2.2.1. Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangute kirjeldus ja võrdlus õpetajapoolsele huumori kasutamisele klassiruumis

Huumori tähendus tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori tähenduse kohta on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Huumori tähendus tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Huumor tähendab:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Naermist ja naeratamist	22,95%	13,11%
2. Sõbralik olemist	0%	0%
3. Huumorimeele olemasolu	13,11%	11,48%
4. Kõike eelpool nimetatut	59,02%	70,49%
5. Täpsustasid vastust	4,92%	4,92%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide poiste (59,02%) ja umbes kolmveerandi tüdrukute (70,49%) jaoks tähendab huumor nii naermist ja naeratamist, sõbralik olemist kui ka huumorimeele olemasolu.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks ära, et huumor tähendab naljade tegemist, lõbusust ja rõõmsust.

Arvutatuna χ^2 testiga statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute hinnangute vahel huumori tähendusele erinevate vastusevariantide lõikes ei ilmnenu (p = 0.25; χ^2 = 0.20). Teisisõnu ei ole antud valimi põhjal võimalik tõestada erinevusi poiste ja tüdrukute vastuste vahel.

Õigesti kasutatud huumori olemus klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud õigesti kasutatud huumori olemusele on välja toodud tabelis 2.

Tabel 2. Õigesti kasutatud huumori olemus klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Õigesti kasutatud huumor on klassiruumis:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Hea	89,23%	88,73%
2. Häiriv	1,54%	1,41%
3. Ohtlik	0%	0%
4. Mõlemat (häiriv ja ohtlik)	0%	1,41%
5. Täpsustasid vastust	9,23%	8,45%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enamuse tavakoolide poiste (89,23%) ja tüdrukute (88,73%) arvates on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea.

Täpsustavate vastustena mainiti, et õigesti kasutatud huumor klassiruumis paneb õpilased end hästi tundma ja tugevdab õpetaja ning õpilaste vahelisi suhteid.

Statistiliselt olulist erinevust poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide lõikes ei esinenud ($p = 0.94$; $\chi^2 = 0.02$).

Huumori võimalikud mõjud klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori võimalikele mõjudele klassiruumis on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3. Huumori võimalikud mõjud klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Huumoril võib olla:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Positiivne vaimne mõju	42,62%	40,68%
2. Tervistav mõju	1,64%	1,69%
3. Kahjulik mõju	1,64%	0%
4. Mõlemad (positiivne vaimne ja tervistav mõju)	50,82%	57,63%
5. Täpsustasid vastust	3,28%	0%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide poiste (50,82%) ja tüdrukute (57,63%) arvates on huumoril klassiruumis nii positiivne vaimne kui ka tervistav mõju.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et kui huumorit valesti kasutada, siis võib sellel olla ka kahjulik mõju.

Arvutatuna χ^2 testiga statistiliselt olulisi erinevusi erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.79$; $\chi^2 = 0.28$).

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele aspektidele on välja toodud tabelis 4.

Tabel 4. Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Kui huumorit kasutatakse klassiruumis, siis see:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Takistab minu mõtlemist	31,25%	16,67%
2. Suurendab minu õppimistahet	21,88%	22,73%
3. Parendab minu arusaamist õpitavast	6,25%	6,06%
4. Mõlemat (suurendab minu õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast)	20,31%	30,30%
5. Täpsustasid vastust	20,31%	24,24%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Kui rohkem kui veerandi tavakoolide poiste (31,25%) arvates huumori kasutamine klassiruumis takistab mõtlemist, siis rohkem kui veerandi tüdrukute (30,30%) arvates suurendab aga huumori kasutamine klassiruumis õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast.

Täpsustavate vastustena mainiti ära näiteks, et huumori kasutamine klassiruumis teeb tuju paremaks, parandab klassi õhkkonda, tõstab huvi ja lisab koolipäeva positiivsust.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide lõikes ei ilmnenud ($p = 0.58$; $\chi^2 = 4.41$).

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad mõjud tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele mõjudele on välja toodud tabelis 5.

Tabel 5. Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad mõjud tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Huumori kasutamine klassiruumis:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Häirib mind vaimselt	1,51%	4,28%
2. Segab mind	10,61%	5,71%
3. Lõõgastab	72,73%	62,86%
4. Mõlemat (häirib mind vaimselt ja segab mind)	0%	2,86%
5. Täpsustasid vastust	15,15%	24,29%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide poiste (72,73%) ja tüdrukute (62,86%) arvates huumori kasutamine klassiruumis lõõgastab.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et huumori kasutamine klassiruumis tekitab hea tunde, suurendab soovi olla klassiruumis ja tõstab tuju.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel huumori kasutamisega kaasnevate mõjude kohta ei ilmnenud ($p = 0.64$; $\chi^2 = 2.92$).

Huumori tähendus tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks lähtuvalt nende kogemusest

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori tähendusele lähtuvalt õpilaste omast kogemusest on välja toodud tabelis 6.

Tabel 6. Huumori tähendus lähtuvalt tavakoolide poiste ja tüdrukute omast kogemusest

Omast kogemusest tean, et huumor on:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Suhtlemise ja õppimise vahend	80%	86,96%
2. Aja raiskamine	3,33%	2,90%
3. Segav õppimise vahend	6,67%	1,44%
4. Täpsustasid vastust	10%	8,70%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide poiste (80%) ja enamuse tüdrukute (86,96%) jaoks tähendab huumor omast kogemusest suhtlemise ja õppimise vahendit.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et huumor tähendab omast kogemusest nalja tegemist ja see võib ebameeldiva olukorra positiivseks muuta.

Arvutatuna χ^2 testiga statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.74$; $\chi^2 = 0.24$).

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele aspektidele on välja toodud tabelis 7.

Tabel 7. Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide poiste ja tüdrukute jaoks

Huumori kasutamine klassiruumis:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Aitab mul luua häid suhteid teiste õpilastega	42,62%	43,75%
2. Aitab mul luua häid suhteid õpetajatega	1,64%	1,56%
3. Häirib minu keskendumisvõimet	6,56%	3,13%
4. Mõlemat (aitab mul luua häid suhteid teiste õpilaste ja õpetajatega)	45,90%	48,44%
5. Täpsustasid vastust	3,28%	3,12%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Peaaegu poolte tavakoolide poiste (42,62%) ja tüdrukute (43,75%) arvates aitab huumori kasutamine klassiruumis luua häid suhteid nii teiste õpilaste kui õpetajatega.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et huumori kasutamine klassiruumis parandab tuju ja teeb tunni lõbusamaks.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ei ilmnenud ($p = 0.83$; $\chi^2 = 0.05$).

Huumori kasutamine klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumori kasutamisele klassiruumis on välja toodud tabelis 8.

Tabel 8. Huumori kasutamine klassiruumis tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Huumorit:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Peab kasutama klassiruumis	28,57%	30,88%
2. Ei tohiks kasutada klassiruumis	20,63%	7,35%
3. Peab kasutama klassiruumis kogu aeg	15,87%	27,95%
4. Mitte ükski eelpool nimetatud variant	9,52%	8,82%
5. Täpsustasid vastust	25,41%	25%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Rohkem kui veerandi tavakoolide poiste (28,57%) ja tüdrukute (30,88%) arvates peab huumorit kasutama klassiruumis.

Täpsustavate vastustena mainiti ära näiteks, et huumorit võib vahetevahel kasutada klassiruumis, aga ei pea.

Arvutatuna χ^2 testiga statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.17$; $\chi^2 = 6.43$).

Tavakoolide poiste ja tüdrukute eelistused õpetajale

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud eelistuste kohta õpetajale on välja toodud tabelis 9.

Tabel 9. Tavakoolide poiste ja tüdrukute eelistused õpetajale

Mulle meeldib kui:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Õpetajal on huumorimeel	81,82%	95%
2. Õpetaja on tõsine	1,82%	1,67%
3. Õpetaja teeb kogu aeg nalja	12,73%	3,33%
4. Täpsustasid vastust	3,63%	0%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enamusele tavakoolide poistele (81,82%) ja tüdrukutele (95%) meeldib kui õpetajal on huumorimeel. Kui 12,73%-le poistele meeldis kui õpetaja teeb kogu aeg nalja, siis tüdrukute hulgas oli vastav protsent 3,33.

Täpsustava vastusena mainiti näiteks ära, et õpilastele meeldib kui õpetaja teeb nalja, aga samas keskendub õpetamisele.

Statistiliselt olulist erinevust poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.45$; $\chi^2 = 0.57$).

Tavakoolide poiste ja tüdrukute arusaamine tunni teemast

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud tunni teemast arusaamisele on välja toodud tabelis 10.

Tabel 10. Tavakoolide poiste ja tüdrukute arusaamine tunni teemast

Ma saan tunni teemast aru kui:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Õpetaja teeb tunni lõbusaks	81,81%	84,62%
2. Õpetaja annab tundi, olles ise tõsine	10,91%	4,62%
3. Õpetaja teeb kogu aeg tunnis nalja	3,64%	1,53%
4. Täpsustasid vastust	3,64%	9,23%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurem osa tavakoolide poistest (81,81%) ja tüdrukutest (84,62%) saavad tunni teemast aru kui õpetaja teeb tunni lõbusaks.

Täpsustavate vastustena mainiti ära näiteks, et õpilased saavad tunni teemast aru siis kui õpetaja teeb nalja, aga mitte pidevalt või kui õpetaja lisab tundi huumorit, aga mitte palju.

Arvutatuna χ^2 testiga statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide lõikes ei esinenud ($p = 0.21$; $\chi^2 = 0.03$).

Tavakoolide poiste ja tüdrukute tunnis mugavalt tundmine

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud tunnis mugavalt tundmisele on välja toodud tabelis 11.

Tabel 11. Tavakoolide poiste ja tüdrukute tunnis mugavalt tundmine

Ma tunnen end tunnis olles mugavalt, kui:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Õpetajal on huumorimeel	91,94%	95,52%
2. Õpetaja ei naera ega naerata	1,61%	0%
3. Õpetaja on tõsine	1,61%	0%
4. Täpsustasid vastust	4,84%	4,48%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enamus tavakoolide poistest (91,94%) ja tüdrukutest (95,52%) tunnevad end tunnis olles mugavalt siis, kui õpetajal on huumorimeel.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et õpilased tunnevad end tunnis olles mugavalt kui õpetaja tunneb end vabalt ja teeb vahepeal nalja.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.83$; $\chi^2 = 0.04$).

Nalja tegeva õpetaja mõju tavakoolide poistele ja tüdrukutele

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud nalja tegeva õpetaja mõjule klassiruumis on välja toodud tabelis 12.

Tabel 12. Nalja tegeva õpetaja mõju tavakoolide poistele ja tüdrukutele

Õpetaja, kes teeb nalja:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Muudab mind tunni teemast huvitatuks	36,67%	11,94%
2. Tunnis on mõnus olla	28,33%	19,40%
3. Muudab minu jaoks tunni teema igavaks	0%	0%
4. Mõlemat (muudab mind tunni teemast huvitatuks tema tunnis on mõnus olla)	33,33%	67,17%
5. Täpsustasid vastust	1,67%	1,49%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Kui rohkem kui veerandi tavakoolide poiste (36,67%) arvates muudab õpetaja, kes teeb nalja, õpilased tunni teemast huvitatuks, siis suurema osa tavakoolide tüdrukute (67,17%) arvates muudab aga õpetaja, kes teeb nalja, õpilased tunni teemast huvitatuks ning sellise õpetaja tunnis on ka mõnus olla.

Täpsustava vastusena mainiti näiteks, et õpetaja, kes teeb nalja, muudab klassi õhkkonna lõbusamaks.

Arvutatuna χ^2 testiga ilmnas statistiliselt oluline erinevus poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel ($p = 0.08$; $\chi^2 = 16.34$). Oluliselt vähem poisse kui tüdrukuid arvasid, et nalja tegev õpetaja muudab õpilased tunni teemast huvitatuks ning sellise õpetaja tunnis on ka mõnus olla.

Huumorimeelega õpetaja tund tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud huumorimeelega õpetaja tunnile on välja toodud tabelis 13.

Tabel 13. Huumorimeelega õpetaja tund tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Huumorimeelega õpetaja tunnis:	Poiste %	Tüdrukute %
1. On mul kerge spikerdada	21,28%	6,25%
2. Julgustatakse mind väljendama oma ideid	44,68%	52,08%
3. Ei julgustata mind tunnist osa võtma ega ideid väljendama	2,13%	0%
4. Julgustatakse mind õpetajaga suhtlema	27,66%	35,42%
5. Täpsustasid vastust	4,23%	6,25%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Peaaegu poolte tavakoolide poiste (44,68%) ja rohkem kui poolte tüdrukute (52,08%) arvates julgustatakse õpilasi huumorimeelega õpetaja tunnis väljendama oma ideid. Kui poistest arvas 21,28%, et huumorimeelega õpetaja tunnis on kerge spikerdada, siis tüdrukute hulgas oli vastav protsent 6,25.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et huumorimeelega õpetaja tunnis on mugavam ja lõbusam olla.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide lõikes ei ilmnud ($p = 0.33$; $\chi^2 = 4.64$).

Huumorimeelega õpetaja hindamine tavakoolide poiste ja tüdrukute poolt

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud õpetaja hindamisele on välja toodud tabelis 14.

Tabel 14. *Huumorimeelega õpetaja hindamine tavakoolide poiste ja tüdrukute poolt*

Huumorimeelega õpetajat õpilased:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Austavad	32,26%	23,19%
2. Ei austa	1,61%	0%
3. Hindavad kõrgelt	19,35%	10,14%
4. Arvavad, et ta peaks vallandatama (töölt lahti laskma)	3,23%	0%
5. Mõlemat (austavad ja hindavad kõrgelt)	41,94%	62,32%
6. Täpsustasid vastest	1,61%	4,35%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Peaaegu poolte tavakoolide poiste (41,94%) ja enamuse tüdrukute (62,32%) arvates huumorimeelega õpetajat õpilased austavad ja hindavad kõrgelt.

Täpsustavate vastustena mainiti näiteks, et huumorimeelega õpetajasse suhtuvad õpilased hästi ning huumorimeelega õpetajat armastatakse.

Statistiliselt olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute erinevate vastusevariantide vahel huumorimeelega õpetaja hindamisele ei esinenud ($p = 0.90$; $\chi^2 = 5.46$).

Õpetaja poolt kasutatavad huumori liigid tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Tavakoolide poiste ja tüdrukute hinnangud õpetaja poolt kasutatavatele huumori liikidele on välja toodud tabelis 15.

Tabel 15. Õpetaja poolt kasutatavad huumori liigid tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates

Õpetaja, kes teeb tunnis nalja, kasutab selleks:	Poiste %	Tüdrukute %
1. Anekdoote	15,14%	10,26%
2. Karikatuure	2,79%	1,60%
3. Kehakeelt	8,76%	8,65%
4. Koomikseid	2,39%	0,33%
5. Miimikat (näoväljendusi)	11,55%	11,86%
6. Mõistatusi	3,98%	3,21%
7. Naljahelisisid ja –hääli	5,58%	9,93%
8. Naljähäälitsusi	2,79%	2,56%
9. Naljajutte	11,55%	13,46%
10. Naljakat kõnemaneeeri	7,97%	8,97%
11. Naljaluuletusi	1,20%	0,97%
12. Naljapilte	2,39%	1,60%
13. Naljavideosid või naljafilme	5,19%	5,77%
14. Pantomiimi (tummnäidendit)	1,99%	0,96%
15. Rollimänge	2,39%	2,56%
16. Sõnademänge	5,18%	6,41%
17. Žeste (käte liigutusi)	9,16%	10,9%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00 %

Vähem kui veerandi tavakoolide poiste (15,14%) arvates kasutab õpetaja, kes teeb tunnis nalja, selleks anekdoote ning tüdrukutest arvasid vähem kui veerand (13,46%), et õpetaja kasutab selleks naljajutte.

Tavakoolide poisid märkisid kõige sagedamini õpetaja poolt kasutatavate huumori liikidena klassiruumis anekdoote, naljapilte, miimikat, žeste, kehakeelt, naljakat kõnemaneeeri ning naljahelisisid- ja hääli. Tüdrukute poolt märgiti kõige sagedamini ära naljajutte, miimikat, anekdoote, žeste, naljahelisisid ja –hääli, naljakat kõnemaneeeri ja kehakeelt.

Poiste poolt sagedamini mainitud õpetaja poolt kasutatav huumori liik klassiruumis – anekdoodid – ja tüdrukute poolt mainitud naljajutud klassifitseeruvad Shade'i (1996; viidatud Golchi ja Jamali) järgi verbaalse huumori kategooriasse.

2.2.2. Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangute kirjeldus ja võrdlus õpetajapoolsele huumori kasutamisele klassiruumis

Huumori tähendus tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori tähendusele on välja toodud tabelis 16.

Tabel 16. Huumori tähendus tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Huumor tähendab:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Naermist ja naeratamist	22,95%	64,86%
2. Sõbralik olemist	0%	0%
3. Huumorimeele olemasolu	13,11%	5,41%
4. Kõike eelpool nimetatut	59,02%	21,62%
5. Täpsustasid vastust	4,92%	8,11%
	KOKKU 100,00 %	KOKKU 100,00%

Kui suurema osa tavakoolide poiste (59,02%) jaoks tähendas huumor nii naermist ja naeratamist, sõbralik olemist kui ka huumorimeele olemasolu, siis üle poolte erikooli poiste (64,86%) jaoks tähendas see üksnes naermist ja naeratamist.

Erikooli poisid märkisid täpsustavate vastustena, et huumor tähendab nalja ja lõbusat olekut.

Arvutatuna χ^2 testiga ilmneseid statistiliselt olulised erinevused tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel huumori tähendusele ($p = 0.81$; $\chi^2 = 17.61$). Rohkem oli erikooli kui tavakoolide poisse, kelle arvates tähendab huumor naermist ja naeratamist. Tavakoolide poisse oli aga rohkem erikooli poistest, kelle jaoks tähendas huumor nii naermist ja naeratamist, sõbralik olemist kui ka huumorimeele olemasolu.

Õigesti kasutatud huumori olemus klassiruumis tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud õigesti kasutatud huumori olemusele klassiruumis on välja toodud tabelis 17.

Tabel 17. Õigesti kasutatud huumori olemus klassiruumis tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Õigesti kasutatud huumor on klassiruumis:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Hea	89,23%	73,91%
2. Häiriv	1,54%	4,35%
3. Ohtlik	0%	8,70%
4. Mõlemat (häiriv ja ohtlik)	0%	6,52%
5. Täpsustasid vastust	9,23%	6,52%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enamuse tavakoolide (89,23%) ja suurema osa erikooli poiste (73,91%) jaoks on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea. Kui ühegi tavakoolide poisi arvates ei olnud õigesti kasutatud huumor klassiruumis ohtlik või häiriv ja ohtlik, siis erikooli poiste hulgas olid vastavad protsendid 8,70 ja 6,52.

Täpsustava vastusena erikooli poiste poolt mainiti näiteks, et õigesti kasutatud huumor on klassiruumis suurepärane.

Statistiliselt olulisi erinevusi kahe nimetatud grupi poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.38$; $\chi^2 = 0.76$).

Huumori võimalikud mõjud klassiruumis tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori võimalikele mõjudele klassiruumis on välja toodud tabelis 18.

Tabel 18. Huumori võimalikud mõjud tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Huumoril võib olla:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Positiivne vaimne mõju	42,62%	51,16%
2. Tervistav mõju	1,64%	6,98%
3. Kahjulik mõju	1,64%	11,63%
4. Mõlemad (positiivne vaimne ja tervistav mõju)	50,82%	23,25%
5. Täpsustasid vastest	3,28%	6,98%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Kui poolte tavakoolide poiste (50,82%) jaoks võivad huumoril olla nii positiivne vaimne kui ka tervistav mõju, siis poolte erikooli poiste (51,16%) jaoks vaid positiivne vaimne mõju.

Täpsustava vastusena mainiti erikooli poiste poolt ära huumori võimet tõsta tuju. *Huumor võib terveks päevaks hea tuju teha.*

Arvutatuna χ^2 testiga ilmnesid statistiliselt olulised erinevused tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ($p = 0.30$; $\chi^2 = 12.64$). Kui huumori mõju hindasid kahjulikuks 1,64% tavakoolide poistest, siis erikooli poiste hulgas oli vastav protsent 11,63.

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele aspektidele on välja toodud tabelis 19.

Tabel 19. *Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide ja erikooli poiste arvates*

Kui huumorit kasutatakse klassiruumis, siis see:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Takistab minu mõtlemist	31,25%	48,84%
2. Suurendab minu õppimistahet	21,88%	20,93%
3. Parendab minu arusaamist õpitavast	6,25%	6,98%
4. Mõlemat (suurendab minu õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast)	20,31%	18,60%
5. Täpsustasid vastust	20,31%	4,65%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enam kui veerandi tavakoolide (31,25%) ja peaaegu poolte erikooli (48,84) poiste arvates takistab huumori kasutamine klassiruumis mõtlemist.

Erikooli poisid täpsustasid, et huumori kasutamine segab mõtlemist ja häirib palju.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.28$; $\chi^2 = 2.13$).

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad mõjud tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele mõjudele on välja toodud tabelis 20.

Tabel 20. Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad mõjud tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Huumori kasutamine klassiruumis:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Häirib mind vaimselt	1,52%	19,05%
2. Segab mind	10,61%	21,43%
3. Lõõgastab	72,73%	42,86%
4. Mõlemat häirib mind vaimselt ja segab mind)	0%	9,52%
5. Täpsustasid vastust	15,15%	7,14%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide (72,73%) ja vähem kui poolte (42,86) poiste arvates huumori kasutamine klassiruumis lõõgastab.

Arvutatuna χ^2 testiga ilmnesid statistiliselt olulised erinevused tavakoolide ja erikooli poiste hinnangute vahel huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele mõjudele ($p = 0.01$; $\chi^2 = 5.78$). Kui tavakoolide poistest vastasid 1,52%, et huumori kasutamine klassiruumis häirib vaimselt, siis erikooli poiste hulgas oli vastav protsent 19,05. Kui tavakoolide poistest ei arvanud üksi, et huumori kasutamine häirib vaimselt kui ka segab, siis erikooli poistest pidas 9,52% neid huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevateks mõjudeks.

Huumori tähendus tavakoolide ja erikooli poiste jaoks lähtuvalt nende kogemusest

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori tähendusele lähtuvalt õpilaste omast kogemusest on välja toodud tabelis 21.

Tabel 21. *Huumori tähendus tavakoolide ja erikooli poiste jaoks lähtuvalt nende kogemusest*

Omast kogemusest tean, et huumor on:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Suhtlemise ja õppimise vahend	80%	60,98%
2. Aja raiskamine	3,33%	17,07%
3. Segav õppimise vahend	6,67%	12,20%
4. Täpsustasid vastust	10%	9,75%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurema osa tavakoolide (80%) ja üle poolte erikooli (60,98) poiste jaoks tähendas huumor omast kogemusest suhtlemise ja õppimise vahendit. Kui 3,33% tavakoolide poistest pidas huumorit aja raiskamiseks, siis erikooli poiste hulgas oli vastav protsent 17,07.

Erikooli poisid täpsustasid, et *huumor aitab asjadest aru saada ja kui inimene naerab, siis pikeneb ka eluiga*.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide lõikes ei ilmnenud ($p = 0.27$; $\chi^2 = 1.22$).

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevatele aspektidele on välja toodud tabelis 22.

Tabel 22. Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad efektid tavakoolide ja erikooli poiste jaoks

Huumori kasutamine klassiruumis:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Aitab mul luua häid suhteid teiste õpilastega	42,62%	37,50%
2. Aitab mul luua häid suhteid õpetajatega	1,64%	12,50%
3. Häirib minu keskendumisvõimet	6,56%	17,50%
4. Mõlemat (aitab mul luua häid suhteid teiste õpilaste ja õpetajatega)	45,90%	30,00%
5. Täpsustasid vastust	3,28%	2,50%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100%,00

Kui vähem kui poolte tavakoolide poiste (45,90%) arvates aitab huumori kasutamine klassiruumis luua häid suhteid nii teiste õpilaste kui õpetajatega, siis vähem kui poolte erikooli poiste (37,5%) arvates aitab see luua häid suhteid üksnes teiste õpilastega. Üks erikooli õpilane täpsustas, et kui huumorit kasutatakse klassiruumis, siis *saab koos teistega naerda*. Huumori kasutamine häiris keskendumisvõimet 6,56% tavakoolide ja 17,5% erikooli õpilaste arvates.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.25$; $\chi^2 = 1.70$).

Huumori kasutamine klassiruumis tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumori kasutamisele klassiruumis on välja toodud tabelis 23.

Tabel 23. Huumori kasutamine klassiruumis tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Huumorit:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Peab kasutama klassiruumis	28,57%	40,00%
2. Ei tohiks kasutada klassiruumis	20,63%	17,50%
3. Peab kasutama klassiruumis kogu aeg	15,87%	22,50%
4. Mitte ükski eelpool nimetatud variant	9,52%	12,50%
5. Täpsustasid vastust	25,41	7,50%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enam kui veerandi tavakoolide (28,57%) ja vähem kui poolte erikooli (40%) poiste arvates peab huumorit kasutama klassiruumis.

Arvutatuna χ^2 testiga ei ilmenud statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ($p = 0.43$; $\chi^2 = 1.67$).

Tavakoolide ja erikooli poiste eelistused õpetajale

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud eelistuste kohta õpetajale on välja toodud tabelis 24.

Tabel 24. Tavakoolide ja erikooli poiste eelistused õpetajale

Mulle meeldib kui:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Õpetajal on huumorimeel	81,82%	51,35%
2. Õpetaja on tõsine	1,82%	18,92%
3. Õpetaja teeb kogu aeg nalja	12,73%	27,03%
4. Täpsustasid vastust	3,64%	2,70%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suuremale osale tavakoolide (81,82%) ja pooltele erikooli (51,35) poistele meeldib kui õpetajal on huumorimeel. Kui 1,82%-le tavakoolide poistest meeldis kui õpetaja on tõsine, siis erikooli õpilaste hulgas on vastav protsent 18,92. Samas kui 12,73%-le tavakoolide poistele meeldis kui õpetaja teeb kogu aeg nalja, siis erikooli poistest arvas nii 27,03%.

Üks erikooli poiss täpsustas, et talle meeldib kui õpetajal on huumorimeel ja et kui *kogu aeg pahandada ei saa*.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.42$; $\chi^2 = 5.40$).

Tavakoolide ja erikooli poiste arusaamine tunni teemast

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud arusaamisele tunni teemast on välja toodud tabelis 25.

Tabel 25. Tavakoolide ja erikooli poiste arusaamine tunni teemast

Ma saan tunni teemast aru kui:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Õpetaja teeb tunni lõbusaks	81,82%	64,87%
2. Õpetaja annab tundi, olles ise tõsine	10,91%	18,92%
3. Õpetaja teeb kogu aeg tunnis nalja	3,64%	13,51%
4. Täpsustasid vastust	3,64%	2,70%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Suurem osa tavakoolide (81,82%) ja enam kui pooled erikooli (64,87%) poistest saavad tunni teemast aru kui õpetaja teeb tunni lõbusaks. 3,64% tavakoolide ja 13,51% poistest väitsid, et saavad tunni teemast aru siis kui õpetaja teeb kogu aeg tunnis nalja.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.17$; $\chi^2 = 1.85$).

Tavakoolide ja erikooli poiste tunnis mugavalt tundmine

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud tunnis mugavalt tundmisele on välja toodud tabelis 26.

Tabel 26. Tavakoolide ja erikooli poiste tunnis mugavalt tundmine

Ma tunnen end tunnis olles mugavalt, kui:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Õpetajal on huumorimeel	91,94%	82,92%
2. Õpetaja ei naera ega naerata	1,61%	4,88%
3. Õpetaja on tõsine	1,61%	12,20%
4. Täpsustasid vastust	4,84%	0%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enamus tavakoolide (91,94%) ja suurem osa erikooli (82,92) poistest tunnevad end tunnis olles mugavalt, kui õpetajal on huumorimeel. Kui 1,61% tavakoolide poistest tundis end tunnis olles mugavalt kui õpetaja on tõsine, siis erikooli poiste hulgas oli vastav protsent 12,20.

Statistiliselt olulisi erinevusi kahe grupi poiste erinevate vastusevariantide vahel ei ilmnenud ($p = 0.63$; $\chi^2 = 0.23$).

Nalja tegeva õpetaja mõju tavakoolide ja erikooli poistele

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud nalja tegeva õpetaja mõjule klassiruumis on välja toodud tabelis 27.

Tabel 27. Nalja tegeva õpetaja mõju tavakoolide ja erikooli poistele

Õpetaja, kes teeb nalja:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Muudab mind tunni teemast huvitatuks	36,67%	42,50%
2. Tunnis on mõnus olla	28,33%	25,00%
3. Muudab minu jaoks tunni teema igavaks	0%	10,00%
4. Mõlemat (muudab mind tunni teemat huvitatuks ja tema tunnis on mõnus olla)	33,33%	22,50%
5. Täpsustasid vastust	1,67%	0%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Enam kui veerandi tavakoolide (36,67%) ja vähem kui poolte erikooli (42,5%) poiste arvates muudab õpetaja, kes teeb nalja, õpilased tunni teemast huvitatuks. Kui ühegi uurimuses osalenud tavakooli poisi arvates ei muuda nalja tegev õpetaja tunni

teemat igavaks, siis erikooli poistest arvasid 10%, et õpetaja, kes teeb tunnis nalja, muudab õpilaste jaoks tunni teema igavaks.

Statistiliselt olulisi erinevusi tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ei esinenud ($p = 0.33$; $\chi^2 = 1.28$).

Huumorimeelega õpetaja tund tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumorimeelega õpetaja tunnile on välja toodud tabelis 28.

Tabel 28. Huumorimeelega õpetaja tund tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Huumorimeelega õpetaja tunnis:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. On mul kerge spikerdada	21,28%	45,95%
2. Julgustatakse mind väljendama oma ideid	44,68%	21,62%
3. Ei julgustata mind tunnist osa võtma ega ideid väljendama	2,13%	5,41%
4. Julgustatakse mind õpetajaga suhtlema	27,66%	21,62%
5. Täpsustasid vastust	4,23%	5,40%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Kui vähem kui poolte tavakoolide poiste (44,68%) arvates julgustatakse huumorimeelega õpetaja tunnis õpilasi oma ideid väljendama, siis vähem kui poolte erikooli poiste (45,95%) arvates on huumorimeelega õpetaja tunnis kerge spikerdada.

Arvutatuna χ^2 testiga ilmnesid statistiliselt olulised erinevused tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ($p = 0.04$; $\chi^2 = 7.41$). Kui vähem kui poolte 45,95% uurimuses osalenud erikooli õpilaste arvates on huumorimeelega õpetaja tunnis kerge spikerdada, siis tavakoolide õpilastest jagasid seda seisukohta 21,28% vastanutest.

Huumorimeelega õpetaja hindamine tavakoolide ja erikooli poiste poolt

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud huumorimeelega õpetaja hindamisele on välja toodud tabelis 29.

Tabel 29. Huumorimeelega õpetaja hindamine tavakoolide ja erikooli poiste poolt

Huumorimeelega õpetajat õpilased:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Austavad	32,26%	45,00%
2. Ei austa	1,61%	15,00%
3. Hindavad kõrgelt	29,35%	7,50%
4. Arvavad, et ta peaks vallandatama (töölt lahti laskma)	3,23%	12,50%
5. Mõlemat (austavad ja hindavad kõrgelt)	41,94%	20,00%
6. Täpsustasid vastust	1,61%	0%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Kui vähem kui poolte tavakoolide poiste (41,94%) arvates huumorimeelega õpetajat õpilased austavad ja hindavad kõrgelt, siis vähem kui poolte erikooli poiste (45%) arvates huumorimeelega õpetajat õpilased üksnes austavad. Kui 1,61% tavakoolide poiste arvates õpilased ei austa huumorimeelega õpetajat ja 3,23% arvates peaks sellise õpetaja töölt lahti laskma, siis erikooli õpilaste hulgas on vastavad protsendid 15 ja 12,5.

Tavakoolide ja erikooli poiste erinevate vastusevariantide vahel ilmnes statistiliselt oluline erinevus ($p = 0.24$; $\chi^2 = 13.55$). Uurimustulemuste põhjal võime eeldada, et kooli tüübi ja õpetajasse suhtumise vahel on seos, aga kindlalt seda väita ei saa.

Õpetaja poolt kasutatavad huumori liigid tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Tavakoolide ja erikooli poiste hinnangud õpetaja poolt kasutatavatele huumori liikidele klassiruumis on välja toodud tabelis 30.

Tabel 30. Õpetaja poolt kasutatavad huumori liigid tavakoolide ja erikooli poiste arvates

Õpetaja, kes teeb tunnis nalja, kasutab selleks:	Tavakoolide poiste %	Erikooli poiste %
1. Anekdoote	15,14%	14,69%
2. Karikatuure	2,79%	3,39%
3. Kehakeelt	8,76%	7,35%
4. Koomikseid	2,39%	6,78%
5. Miimikat (näoväljendusi)	11,55%	5,65%
6. Mõistatusi	3,98%	7,34%
7. Naljaheliseid ja –hääli	5,58%	4,52%
8. Naljähälitsusi	2,79%	5,08%
9. Naljajutte	11,55%	8,47%
10. Naljakat kõnemaneeeri	7,97%	3,95%
11. Naljaluuletusi	1,20%	6,21%
12. Naljapilte	2,39%	6,21%
13. Naljavideosid või naljafilme	5,18%	6,21%
14. Pantomiimi (tummnäidendit)	1,99%	2,82%
15. Rollimänge	2,39%	3,95%
16. Sõnademänge	5,18%	3,39%
17. Žeste (käte liigutusi)	9,16%	3,95%
	KOKKU 100,00%	KOKKU 100,00%

Vähem kui veerandi tavakoolide (15,14%) ja erikooli poiste (14,69%) arvates kasutab õpetaja, kes teeb tunnis nalja, selleks peamiselt anekdoote.

Tavakoolide poisid märkisid kõige sagedamini õpetaja poolt kasutatavate huumori liikidena klassiruumis anekdoote, naljajutte, miimikat, žeste, kehakeelt, naljakat kõnemaneeeri ja naljaheliseid ning –hääli. Erikooli poisid märkisid kõige sagedamini õpetaja poolt kasutatavate huumori liikidena klassiruumis ära anekdoodid, naljajutud, kehakeele, mõistatused, koomiksid, naljapildid, -video ja –luuletused.

Tavakoolide ja erikooli poiste poolt kõige sagedamini märgitud huumori liik klassiruumis – anekdoodid – klassifitseerub Shade'i (1996; viidatud Golchi ja Jamali, 2011) järgi verbaalse huumori kategooriasse.

2.3 Arutelu

Magistritöös püstitatud kaks hüpoteesi – (1) Protsentuaalselt on rohkem neid õpilasi, kelle arvates on klassiruumis kasutatud huumor hea ja seda peab kasutama võrreldes nende õpilastega, kelle arvates on see häiriv ja ohtlik ning seda ei tohiks klassiruumis kasutada ja (2) Tavakoolide ja erikooli õpilaste hinnangul kasutavad õpetajad klassiruumis võrreldes verbaalse ja visuaalse huumoriga vähem auditoorset ja kujundihuumorit, leidsid mõlemad kinnitust.

Huumori tähendus õpilaste arvates

Kleisi, Silveti ja Vääri (1979) järgi tähendab huumor heatujulisust ning Robinsoni (1977; viidatud Shiyabi, 2009) kohaselt on huumor igasugune kommunikatsioon, mis on tajutud kõigi suhtlevate poolte poolt humoorikana ja viib naermise, naeratamise või lõbusa olekuni.

Suurema osa tavakoolide poiste ja umbes kolmveerandi tüdrukute jaoks tähendas huumor nii naermist ja naeratamist, sõbralik olemist kui ka huumorimeele olemasolu. Tavakoolide õpilaste hulgas täpsustati, et huumor on lõbusus, rõõmsameelsus ja naljade tegemine. Enam kui poolte erikooli poiste jaoks tähendas huumor aga üksnes naermist ja naeratamist. Ka erikooli poiste hulgas täpsustati, et huumor tähendab lõbusust.

Õigesti kasutatud huumori olemus klassiruumis õpilaste arvates

Ankeedis polnud defineeritud mõistet “õigesti kasutatud huumor”, kuid selle all võib silmas pidada sellist huumorit, mis on teemakohane ega kahjusta kedagi – ei puuduta inimese füüsilist välimust, käitumist, kultuurilisi iseärasusi, perekonnaseisu, usku, tavasid ega rassi (Huss, 2008). Loomans ja Kolberg (1993; viidatud Huss, 2008) konstateerisid, et akadeemilises keskkonnas tuleb kasutada spetsiifilist ja teemakohast huumorit, sest huumori kohatu kasutamine loob vaenuliku õpikeskkonna, kus surutakse vastastikune suhtlus ja enesehinnang alla. Kheri, Molstadi ja Donahue'i (1999) järgi suurendab aga kohane ja õigesti ajastatud huumor klassiruumis vastastikust avatust ja austust ning tõstab õpetamise efektiivsust.

Enamuse tavakoolide poiste, tüdrukute ja suurema osa erikooli poiste arvates on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea, mis tõestab esimese hüpoteesi ühte

poolt – protsentuaalselt on rohkem neid õpilasi, kelle arvates on õigesti kasutatud huumor klassiruumis hea.

Huumori võimalikud mõjud õpilaste arvates

Berk (1998; viidatud Shiyabi, 2009 ja Garner, 2006) on nimetanud huumori kasutamisega kaasnevate psühholoogiliste efektidena huumori võime vähendada stressi ja ärevust. Samuti kaasneb nimetatud autori arvates huumori kasutamisega ka enesehinnangu ja –motivatsiooni kasv. Kui suurem osa tavakoolide poistest ja tüdrukutest mainisid, et huumoril võib peale positiivse vaimse mõju olla ka tervistav mõju, siis tervistava all võib silmas pidada huumori kasutamisega kaasnevaid positiivseid füsioloogilisi efekte. Garner (2006) on huumori kasutamisega kaasnevate positiivsete füsioloogiliste efektidena välja toonud järgmist: huumor ja naermine võib aidata õppimisele kaasa läbi paranenud hingamise ja vereringe, kuhu tekib rohkem hapnikku ja eraldub endorfiine.

Suurema osa tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates on huumoril klassiruumis nii positiivne vaimne kui ka tervistav mõju. Pooled erikooli poistest arvasid, et huumoril võib olla üksnes positiivne vaimne mõju.

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid õpilaste arvates

Kui enam kui veerandi tava- ja peaaegu poolte erikooli poiste arvates huumori kasutamine klassiruumis takistab mõtlemist, siis rohkem kui veerandi tavakoolide tüdrukute arvates suurendab huumori kasutamine klassiruumis õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast. Tulemus oli uurimuse autor jaoks üllatav, kuna viimane oli veendunud, et kohase huumori kasutamine erikooli õpilaste hulgas suurendab õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast. Vastavalt Wanzerile (1998) suureneb huumori kasutamise läbi õpetaja meeldivus ning Douglase, Neubergi ja Cialdini (2009) järgi täidetakse parema meelega meeldivatelt inimestelt saadud korraldusi. Wanzeri (1998) järgi pööratakse õpilastele meeldiva õpetaja tunnis rohkem tähelepanu ning nähakse rohkem vaeva, et õpitu selgeks saaks. Autor ei oska täpselt öelda, mis põhjus(t)el enam kui veerand tavakoolide ja erikooli poistest arvasid, et huumori kasutamine klassiruumis takistab õpilaste mõtlemist. Erikooli poiste puhul arvab autor põhjusena seda, et õpilased ei pruugi tajuda huumorit õigesti või ei saa sellest aru.

Hoolimata sellest, et peaaegu poolte küsitletud erikooli õpilaste arvates takistab huumori kasutamine klassiruumis mõtlemist, peaksid õpetajad seda kasutama, sest tuginedes Zivi (2001) uurimistulemustele suurendab frustratsioon (eksamisituatsioonis) agressiivse käitumise esinemise tõenäosust, mille määra aitab aga huumori kasutamine oluliselt vähendada. Spenceri (1860; viidatud Ziv, 2001) järgi vabastab naer pingest ning Freudi (1905; viidatud Ziv, 2001) järgi aitab huumor säästa inimese psüühilist energiat – energiast, mida ei saa tavaliste kanalite kaudu ära kulutada, saab vabaneda läbi naeru. Biehleri ja Snowmani (1982; viidatud Ziv, 2001) järgi tekitab agressiivne käitumine õpetajate vaatepunktist palju distsipliiniprobleeme. Distsipliin on aga Krulli (2000) järgi õppetöö alus ja eeldus, mistõttu on väga oluline ennetada ja vähendada agressiivse käitumise tekkimist ja olemust.

Enam kui veerand tavakoolide tüdrukutest arvasid aga, et huumori kasutamine suurendab õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast. See kinnitab Wanzeri (1998) uurimistulemusi, mille kohaselt ollakse huumorit kasutava õpetaja tunnis paremini meelestatud täitma palveid, pöörama tähelepanu tunni teemale ja nägema rohkem vaeva, et õpitu selgeks saaks. Shiyabi (2009) järgi aitab huumori kasutamine õpilastel aru saada ja nautida keerulisi kursuseid nagu näiteks statistika. Huumor soodustab õpitu paremat säilitamist ajus, mida tõestas ka Huss (2008), kelle järgi saab huumorit kasutada ka mnemotehnilise võttena. Dodge'i ja Rosetti (1982; viidatud Garner, 2006) uurimustulemuste kohaselt võib huumori kasutamine klassiruumis parendada õpilaste divergentset mõtlemist, mille all võib mõista vastusevarianti "parendab arusaamist õpitavast". Divergentne mõtlemine on Krulli (2000) järgi arutlus, mis viib paljude võrdväärsete lahenduste leidmisele. Divergentne mõtlemine on loomingulist komponenti sisaldavate ülesannete lahendamise üheks tingimuseks (Krull, 2000) ja seega võib oletada, et huumori kasutamine klassiruumis soodustab muuhulgas ka õpilaste loomingulisust.

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad mõjud õpilaste jaoks

Hussi (2008) uurimistulemuste kohaselt huumor lõdvestab õpilasi ja vabastab stressist ning loob vähem hirmutava õpikeskkonna.

Suurema osa tavakoolide poiste ja tüdrukute ning peaaegu poolte erikooli poiste arvates huumori kasutamine klassiruumis lõõgastab.

Huumori tähendus lähtuvalt õpilaste kogemusest

Suurema osa tavakoolide poiste, enamuse tüdrukute ja rohkem kui poolte erikooli poiste jaoks tähendas huumor omast kogemusest suhtlemise ja õppimise vahendit.

Glenni (2002; viidatud Shiyabi, 2009) järgi võib huumor luua keskkonna, kus õpetaja ja õpilased tunnevad end ühist pinda jagavatena, mis loob psühholoogilise sideme nende vahel ning sedasi paraneb ka osapoolte vaheline suhtlus. Taolises keskkonnas saab toimuda ka edukas õppimine ja seega ongi huumor õppimise vahend. Hussi (2008) järgi saab huumorit kasutada ka mnemotehnilise võttena – humoorikalt öeldu jääb paremini meelde.

Huumori kasutamisega klassiruumis kaasnevad aspektid õpilaste jaoks

Kui peaaegu poolte tavakoolide poiste ja tüdrukute arvates aitab huumori kasutamine klassiruumis luua häid suhteid nii teiste õpilaste kui õpetajatega, siis vähem kui poolte erikooli poiste arvates aitab see luua häid suhteid üksnes teiste õpilastega.

Pollio ja Humphreys (1996; viidatud Garner, 2006) tõestasid, et õpetaja ja õpilase vaheline side on võti efektiivseks õpetamiseks. Kher, Molstad ja Donahue (1999; viidatud Garner, 2006) konstateerisid, et kohase huumori kasutamine parendab õpetamise efektiivust, kuna see loob vastastikuse austuse.

Huumori kasutamine klassiruumis õpilaste arvates

Rohkem kui veerandi tavakoolide poiste, tüdrukute ja vähem kui poolte erikooli poiste arvates peab huumorit kasutama klassiruumis, mis tõestab esimese hüpoteesi teist poolt – protsentuaalselt on rohkem neid õpilasi, kelle arvates peab huumorit klassiruumis kasutama.

Võrdlemisi vähe õpilasi valis küsimustikus variandi “huumorit peab kasutama klassiruumis kogu aeg”. Wanzeri (1998) järgi on huumori kasutamisel ka küllastumise punkt – õpilased ei taha, et nende õpetajad kasutaksid liigeses koguses huumorit, sest see võib omada negatiivset mõju õppimisele. Olson ja Clough (2003) konstateerisid, et huumori kasutamine pedagoogikas tekitab ohu, kus õpilastel kujuneb arvamus, et õppimine on kerge. Käesoleva uurimuse autor leiab samuti, et huumorit tuleb kasutada õppetöös mõõdukalt, sest liigne huumori kasutamine võib

küll jätta õpilastele mulje, et õppetöösse ei ole vaja tõsiselt suhtuda ja et õppimine on kerge.

Õpilaste eelistused õpetajale

Enamusele tavakoolide poistele, tüdrukutele ja pooltele erikooli poistele meeldib kui õpetajal on huumorimeel.

Ka Cruickshank, Jenkins ja Metcalf (2003; viidatud Huss, 2008) leidsid, et hea õpetaja on soe ja omab huumorimeelt ning Browni ja Tomlini (1996; viidatud Garner, 2006) ning Kelly ja Kelly (1982; viidatud Garner 2006) uurimustest selgus, et kui paluda kõrgkooli õpilastel nimetada hea õpetaja omadusi, siis sageli nimetati ühe omadusena “huumorimeele olemasolu”.

Õpilaste arusaamine tunni teemast

Suurem osa tavakoolide poistest ja tüdrukutest ning enam kui pooled erikooli poistest saavad tunni teemast aru kui õpetaja teeb tunni lõbusaks.

Shiyabi (2009) järgi aitab huumor vältida monotoonsust ja hoiab õpilaste tähelepanu õpetajal. Ka Parrott (1994; viidatud Shiyabi, 2009) kinnitab, et huumorit võib kasutada õpetamisstrateegiana, kuna see edendab arusaamist ja tõstab õpilaste tähelepanu ning huvi. Varasemalt tõestas Bryant (1979), et huumori kasutamine klassiruumis tõstab õpilaste vastuvõtlikkust materjalile.

Õpilaste tunnist mugavalt tundmine

Enamus tavakoolide poistest ja tüdrukutest ning erikooli poistest tunnevad end tunnis olles mugavalt siis kui õpetajal on huumorimeel.

Hussi (2008) järgi seostatakse huumorit sagedaste, sõbralike, kooperatiivsete, abivalmite ja usaldavate interaktsioonidega ning huumor loob situatsiooni, kus õpilased on õnnelikud ja tähelepanelikud. Seda kõike võibki mugavalt tundmise all silmas pidada.

Nalja tegeva õpetaja mõju õpilastele

Enam kui veerandi tavakoolide ja vähem kui poolte erikooli poiste arvates muudab õpetaja, kes teeb nalja, õpilased tunni teemast huvitatuks. Suurema osa tavakoolide tüdrukute arvates muudab aga õpetaja, kes teeb nalja, õpilased tunni teemast huvitatuks ning sellise õpetaja tunnis on ka mõnus olla. Mõnusa olemise all

võib silmas pidada ka mugavalt tundmist, millest on kirjutatud eelmises alapeatükis (vaata “Huumorit kasutava õpetaja mõju õpilastele”). Parrott (1994, viidatud Garner, 2006) konstateerib, et huumor võib tõsta tähelepanu ja huvi ehk teisisõnu muuta õpilased tunni teemast huvitatuks.

Huumorimeelega õpetaja tund õpilaste arvates

Peaaegu poolte tavakoolide poiste ja rohkem kui poolte tüdrukute arvates julgustatakse õpilasi huumorimeelega õpetaja tunnis väljendama oma ideid. Peaaegu poolte erikooli poiste arvates on aga huumorimeelega õpetaja tunnis kerge spikerdada. Kindlat põhjust, miks peaaegu poolte erikooli õpilaste arvates on huumorimeelega õpetaja tunnis kerge spikerada, uurimuse autor öelda ei oska, aga arvab põhjusena seda, et erikooli õpilased suhtuvad õppetöösse vabamalt ja leiavad, et huumorit kasutav (vastandina karm ja tõsine, mis muidugi ei välista, et karm ja tõsine õpetaja ei võiks huumorit kasutada) õpetaja ei karista neid spikerdamise eest. Ankeedi 9. küsimuse vastust täpsustas üks erikooli kasvandik ja väitis, et talle meeldib kui õpetajal on huumorimeel ja kui *kõik aeg pahandada ei saa*. Õpilase vastusest võib oletada, et huumorimeelega õpetajad ei ole nii konkreetseid ega pahanda õpilastega, mistõttu võibki olla õpilastel kergem spikerdada. Teiselt poolt tõstab Wanzeri (1998) järgi huumori kasutamine õpetaja meeldivust ning Douglase, Neubergi ja Cialdini (2009) järgi täidetakse meeldiva inimese palveid parema meelega. Sellisel juhul peaks erikooli õpilased täitma huumorimeelega õpetaja käske ja spikerdamine peaks olema välistatud.

Peaaegu poolte tavakoolide poiste ja enam kui poolte tüdrukute arvates julgustatakse aga huumorit kasutava õpetaja tunnis õpilasi oma ideid väljendama ja õpetajaga suhtlema. Garneri (2006) järgi avaldavad õpilased samuti huumorimeelega õpetaja tunnis julgemalt oma ideid. Hussi (2008) järgi seostatakse huumorit sagedaste, sõbralike, kooperatiivsete, abivalmiste ja usaldavate interaktsioonidega, mis julgustabki õpilasi oma ideid väljendama.

Huumorimeelega õpetaja hindamine õpilaste poolt

Peaaegu poolte tavakoolide poiste ja enamuse tüdrukute arvates huumorimeelega õpetajat õpilased austavad ja hindavad kõrgelt. Vähem kui poolte erikooli poiste arvates huumorimeelega õpetajat õpilased aga üksnes austavad.

Varasemalt leidsid Bryant, Comisky, Crane ja Zillmann (1979), et õpilased peavad huumorit kasutavaid meessoost professoreid külgetõmbavamateks, oma materjali paremini esitavateks ja üldiselt paremateks õpetajateks. Cruickshank, Jenkins ja Metcalf (2003; viidatud Huss, 2008) tõestasid, et hea õpetaja on olemuselt soe ning omab huumorimeelt. Shiyabi (2009) järgi hindavad õpilased õpetajat, kes kasutab ainetunnis huumorit.

Õpetaja poolt klassiruumis kasutatavad huumori liigid

Vähem kui veerandi tavakoolide poiste arvates kasutab õpetaja, kes teeb tunnis nalja, selleks peamiselt anekdoote ning tavakoolide tüdrukutest arvasid vähem kui veerand, et õpetaja kasutab selleks naljajutte. Anekdoodid ja naljajutud klassifitseeruvad Shade'i (1996; viidatud Golchi ja Jamali, 2011) järgi verbaalse huumori kategooriasse. Toroki, McMorris ja Lini (2004) uurimistulemuste kohaselt kasutasid professorid $\frac{3}{4}$ vastanute arvates oma loengutes peamiselt naljakaid lugusid ja kommentaare. Nimetatud autorid järeldasid, et neli kõige populaarsemat professorite poolt kasutatud huumori liiki olid naljakad lood ja kommentaarid, naljad ning professionaalne huumor. Peaaegu veerandi erikooli poiste arvates kasutab õpetaja klassiruumis peamiselt anekdoote.

Anekdootide ja naljajuttude kõrval märkisid tavakoolide ja erikooli õpilased õpetaja poolt kasutatavate huumori liikidena sageli ka kehakeelt ja miimikat, mis liigituvad Shade'i järgi visuaalse huumori kategooriasse. Seega kasutavad nii erikooli kui ka tavakoolide õpilaste arvates õpetajad rohkem verbaalset ja visuaalset huumorit, vähem mainiti kujundliku ja auditoorse huumori liike. See kinnitab uurimuse alguses püstitatud teist hüpoteesi – tavakoolide ja erikoolide õpilaste hinnangul kasutavad õpetajad klassiruumis võrreldes verbaalse ja visuaalse huumoriga vähem auditoorset ja kujundihuumorit.

Kokkuvõtvalt, käesolevas töös selgus, et õigesti kasutatud huumor klassiruumis on tavakoolide ja erikooli õpilaste arvates hea ning seda peab kasutama. Samuti selgus, et õpilaste hinnangul kasutavad õpetajad klassiruumis peamiselt anekdoote, naljajutte, mõistatusi, kehakeelt ja miimikat (näoväljendusi), mis liigituvad verbaalse ja visuaalse huumori kategooriasse.

2.4 Uurimuse piirangud ja edasised uurimused

Uurimuse suurimaks piiranguks peab autor väikest ja ebaühtlaselt jaotunud valimit, mistõttu on uurimuse tulemused üldistatavad vaid antud koolides küsitletud vanusegruppide õpilastele, mitte aga kõikidele küsitletud õpilaste vanuses olevatele Eesti lastele.

Kuigi uurimuse autor viis ankeedi mõistetavuse kontrollimiseks läbi eeluurimuse ning eeluurimuses osalenud õpilased täitsid ankeedid korrektselt (said küsimustest aru ning märkisid ära ühe vastusevariandi ja/või täpsustava variandi ning viimase küsimuse puhul soovi korral mitu), esines hilisemates ankeetides mitmeid ebatäpsusi – osad õpilased märkisid puudulikult oma taustandmed ja/või vastasid mõnede küsimustele ebakorrektselt ehk märkisid esimeses neljateistkümnes küsimuses nõutud ühe variandi asemel ära mitu. See, et osad ankeedid olid õpilaste poolt puudulikult täidetud ning osad andmed jäid kogumata, on uurimuse teiseks suuremaks piiranguks. Selle vältimiseks näeb uurimuse autor ühe variandina ette ankeetide läbiviimist kas individuaalselt või väikestes gruppides, et veenduda ankeetide korrektse täitmises.

Kui käesolevas uurimuses keskenduti tavakoolide poiste ja tüdrukute ning tavakoolide ja erikooli poiste hinnangute kirjeldamisele ja võrdlemisele õpetajapoolse huumori kasutamisele klassiruumis (mis liiki huumorit õpetajad õpilaste hinnangul kasutavad ja kuidas see mõjutab õpilasi), siis edasised uurimused võiksid keskenduda pigem sellele, kas huumori kasutamisega klassiruumis tõepoolest kaasnevad õpilaste jaoks nimetatud positiivsed aspektid. Selleks võiks leida seose(i)d näiteks huumori kasutamise ja õpilaste õppe edukuse/agressiivse käitumise/tundides osalemise vahel. Teisisõnu on vaja kindlaks teha, kas õpetajapoolse huumori kasutamine klassiruumis tõepoolest parendab õpilaste õppe edukust, vähendab agressiivse käitumise määra või tõstab tunnis osalemise tõenäosust.

Tänu sõnad

Käesoleva magistritöö valmimisel soovib autor kõigepealt tänada ühe kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli ja kahe tavakooli õpilasi, kes olid nõus uurimuses osalema ja oma hinnanguid õpetajapoolsele huumorile klassiruumis jagama.

Autor tänab erikooli direktorit, kes lubas oma koolis õpilasi küsitleda ning kooli sotsiaalpedagoogi, kes aitas organiseerida küsimustike läbiviimist nimetatud koolis.

Autor tänab samuti kahe tavakooli direktoreid, kes lubasid oma koolides õpilasi küsitleda ning õpetajaid, kes aitasid küsimustikke läbi viia või lubasid oma tundide ajal autoril endal õpilasi küsitleda.

Suur tänu ka autori perekonnale, sõpradele, tuttavatele ja töökaaslastele, kes olid toeks magistritöö valmimise ajal.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

27.05.2013

Kasutatud kirjandus

Berkowitz, L. (1989). Frustration-Aggression hypothesis: examination and reformulation. *Psychological Bulletin*, 106 (1), 59-73.

Bryant, J., Crane, J. S., Comisky, P. W. ja Zillmann, D. (1980). Relationship between college teacher's use of humor in the classroom and students' evaluations of their teachers. *Journal of Educational Psychology*, 72 (4), 511-519.

Chee, A. (2006). Humor in TEYL – reducing classroom anxiety. *The International TEYL Journal*, külastatud 13.05.2013 aadressil www.teyl.org/article2.html.

Deiter, R. (2000). The use of humor as a teaching tool in the college classroom. *NACTA Journal*, June 2000.

Douglas, T. K., Neuberg, S. L., Cialdini, R. B. (2009). Social Psychology. Goals in interaction. Pearson, Fifth edition.

Englert, L. M. (2010). Learning with laughter: using humor in the nursing classroom. *Nursing Education Perspectives*, 31 (1).

Garner, R. L. (2006). Humor in pedagogy: how ha-ha can lead to aha! *College Teaching*, 54 (1).

Golchi, M. M., Jamali, F. (2011). The effect of teacher's verbal humor on advanced EFL learners' classroom anxiety. *European Journal of Social Sciences*, 26 (2), 185-192.

Gorham, J. & Christophel, D. (1990). The relationship of teachers' use of humor in the classroom to immediacy and student learning. *Communication Education*, 39, 46-62.

Hativa, N. (2001). Teaching for effective learning in higher education. *Kluwer Academic Publishers*.

Huss, J. A. (2008). Getting Sserious about humor: attitudes of secondary teachers toward the use of humor as a teaching strategy. *Journal of Ethnographic & Qualitative Research*, 3, 28-36.

Kenrick, D. T., Neuberg, S. L. ja Cialdini, R. B. (2009). Social Influence: Conformity, Compliance, and Obedience. In Kenrick, D. T., Neuberg, S. L. & Cialdini, R. B. (Eds.), *Social Psychology: Goals in Interaction*. Fifth Edition (pp. 193). Pearson.

Kher, N., Molstad, S., Donahue, R. (1999). Using humor in the college classroom to enhance teaching effectiveness in 'dread courses'. *College Student Journal*, 33 (3), 400-406.

Kleis, R., Silvet, J., Vääri, E. (1979). Vöörsõnade Leksikon. Kirjastus Valgus.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: TÜ Kirjastus.

Olson, J. ja Clough, M. (2003). Computer-assisted education can undermine serious study. In J. Torr (Ed.), *Computers and education* (pp. 56-65). Farmington Hills, MI: Greenhaven Press.

Pollio, H. ja Humphreys, W. (1996). What award-winning lecturers say about their teaching: it is all about connection. *College Teaching*, 44 (3), 101-106.

Shiyab, S. (2009). Pedagogical Effect of Humor on Teaching. Välja otsitud

05.11.2012 aadressilt

http://www.academia.edu/698395/Pedagogical_Effect_of_Humor_on_Teaching.

Skinner, M. E. (2010). All joking aside: five reasons to use humor in the classroom. *Education Digest*, www.eddigest.com.

Ziv, A. (2001). The effect of humor on aggression catharsis in the classroom. *The Journal Of Psychology*, 121(4), 359-364.

Torok, S. E., McMorris, R. F. ja Lin, W. C. (2004). Is humor an appreciated teaching tool? Perceptions of professor's teaching styles and use of humor. *College Teaching*, 52 (1).

Tuncay, H. (2007). Welcome to hell: humor in English language learning. Välja otsitud 05.05.2013 aadressilt <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED499225.pdf>.

Wanzer, M. (1998). Use of humor in the classroom. The good, the bad, and the not-so-funny things that teachers say and do. Välja otsitud 03.03.2013 aadressilt https://www.uab.edu/Communicationstudies/richmond_files/Richmond_Humor_in_Classroom.pdf.

Wanzer, M., Frymier, A. B. & Wojtaszczyk, A. M. (2008). Assessing students' perceptions of inappropriate and appropriate teacher humor. *Communication Education*, 57 (2), 266-288.

Weaver II, R. L. & Cotrell, H. W. (2001). Ten specific techniques for developing humor in the classroom. *Education* 108 (2), 167-179.

White, F. C. (1992). Enhancing Class Attendance. *NACTA Journal*.

Lisad

Lisa 1. Eestikeelne ankeet

Hea õpilane,
olen Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna põhikooli mitme aine õpetaja eriala magistrant Marten Pirts. Oma magistritöös uurin huumori kasutamist klassiruumis õpilaste hinnangul.

Käesolev küsimustik eelpool mainitud välja selgitada ja koosneb 15st küsimusest, mille täitmiseks kulub umbes 10 minutit.

Palun Sul märkida ristikesega iga küsimuse juurde Sulle **sobivam variant või sobivamad variandid**. Vastused on konfidentsiaalsed ja neid kasutab üksnes uurimuse autor teadustöö raames.

Aitäh vastamast!

I Taustaandmed

Vanus: _____

Sugu (märgi ristikesega): ☐ mees / ☐ naine

Klass: _____

II Küsimused huumori kasutamise kohta koolitundides selles koolis, kus Sa käid.

1. Huumor tähendab:

- ☐ Naermist ja naeratamist.
- ☐ Sõbralik olemist
- ☐ Huumorimeele olemasolu
- ☐ Kõike eelpool nimetatut (naermist ja naeratamist, sõbralik olemist ning huumorimeele olemasolu)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

2. Õigesti kasutatud huumor on klassiruumis:

- ☐ Hea
- ☐ Häiriv
- ☐ Ohtlik
- ☐ Mõlemat (häiriv ja ohtlik)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

3. Huumoril võib olla:

- ☐ Positiivne vaimne mõju
- ☐ Tervistav mõju
- ☐ Kahjulik mõju
- ☐ Mõlemad (positiivne vaimne ja tervistav mõju)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

4. Kui huumorit kasutatakse klassiruumis, siis see:

- ☐ Takistab minu mõtlemist
- ☐ Suurendab minu õppimistahet
- ☐ Parendab minu arusaamist õpitavast
- ☐ Mõlemat (suurendab minu õppimistahet ja parendab arusaamist õpitavast)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

5. Huumori kasutamine klassiruumis:

- ☐ Häirib mind vaimselt
- ☐ Segab mind
- ☐ Lõõgastab
- ☐ Mõlemat (häirib mind vaimselt ja segab mind)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

6. Omast kogemusest tean, et huumor on:

- ☐ Suhtlemise ja õppimise vahend
- ☐ Aja raiskamine
- ☐ Segav õppimise vahend
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

7. Huumori kasutamine klassiruumis:

- ☐ Aitab mul luua häid suhteid teiste õpilastega
- ☐ Aitab mul luua häid suhteid õpetajatega
- ☐ Häirib minu keskendumisvõimet
- ☐ Mõlemat (aitab mul luua häid suhteid teiste õpilaste ja õpetajatega)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

8. Huumorit:

- ☐ Peab kasutama klassiruumis
- ☐ Ei tohiks kasutada klassiruumis
- ☐ Peab kasutama klassiruumis kogu aeg
- ☐ Mitte ükski eelpool nimetatud variant
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

9. Mulle meeldib kui:

- ☐ Õpetajal on huumorimeel
- ☐ Õpetaja on tõsine
- ☐ Õpetaja teeb kogu aeg nalja
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

10. Ma saan tunni teemast aru kui:

- ☐ Õpetaja teeb tunni lõbusaks
- ☐ Õpetaja annab tundi, olles ise tõsine
- ☐ Õpetaja teeb kogu aeg tunnis nalja
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

11. Ma tunnen end tunnis olles mugavalt, kui:

- ☐ Õpetajal on huumorimeel
- ☐ Õpetaja ei naera ega naerata
- ☐ Õpetaja on tõsine
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

12. Õpetaja, kes teeb nalja:

- ☐ Muudab mind tunni teemast huvitatuks
- ☐ Tunnis on mõnus olla
- ☐ Muudab minu jaoks tunni teema igavaks
- ☐ Mõlemat (muudab mind tunni teemast huvitatuks ja tema tunnis on mõnus olla)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

13. Huumorimeelega õpetaja tunnis:

- ☐ On mul kerge spikerdada
- ☐ Julgustatakse mind väljendama oma ideid
- ☐ Ei julgustata mind tunnist osa võtma ega ideid väljendama
- ☐ Julgustatakse mind õpetajaga suhtlema
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

14. Huumorimeelega õpetajat õpilased:

- ☐ Austavad
- ☐ Ei austa
- ☐ Hindavad kõrgelt
- ☐ Arvavad, et ta peaks vallandatama (töölt lahti laskma)
- ☐ Mõlemat (austavad ja hindavad kõrgelt)
- ☐ Mis veel? _____ (Palun täpsusta)

15. Õpetaja, kes teeb tunnis nalja, kasutab selleks:

- ☐ Anekdoote
- ☐ Karikatuure
- ☐ Kehakeelt
- ☐ Koomikseid
- ☐ Miimikat (näoväljendusi)
- ☐ Mõistatusi
- ☐ Naljaheliseid ja -häali
- ☐ Naljahäälitsusi
- ☐ Naljajutte
- ☐ Naljakat kõnemaneeeri
- ☐ Naljaluuletusi
- ☐ Naljapilte
- ☐ Naljavideosid või naljafilme
- ☐ Pantomiiimi (tummnäidendit)
- ☐ Rollimängu
- ☐ Sõnademänge
- ☐ Žeste (käte liigutusi)

Täname veel kord küsimustikku täitmast!

Lisa 2. Venekeelne ankeet

Дорогой ученик,
меня зовут Мартен Пиртс. Я учусь в магистратуре Тартуского университета на факультете социологии и образования по специальности учитель нескольких дисциплин в основной школе. В рамках магистровской работы исследую юмор и его использование в классе по мнению учеников. Данный опросник состоит из 15 вопросов и его заполнение займет около 10 минут.

Прошу Тебя ответить на каждый вопрос, поставив крестик около наиболее подходящего(их) для тебя ответа(ов). Ответы конфиденциальны и они будут использоваться только самим автором для написания магистровской работы.

Большое спасибо!

I Общие данные

Возраст: _____

Пол (отметь крестиком): ☐ мужской / ☐ женский

Класс: _____

II Вопросы про использование юмора на уроках в школе, в которую Ты ходишь.

1. Понятие юмора:

- ☐ Смех и улыбка
- ☐ Дружелюбность
- ☐ Наличие чувства юмора
- ☐ Все вышеперечисленное (улыбка, смех, дружелюбность, чувство юмора)
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

2. Правильное использование юмора в классе:

- ☐ Хорошо
- ☐ Мешает
- ☐ Опасно
- ☐ Мешает и опасно
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

3. У юмора может быть:

- ☐ Позитивное духовное влияние
- ☐ Оздоровительное влияние
- ☐ Вредное влияние
- ☐ Позитивное духовно-оздоровительное влияние
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

4. Если юмор использовать в классе, то:

- ☐ Мешает мне думать
- ☐ Повышает мое желание учиться
- ☐ Улучшает мое понимание изучаемого материала
- ☐ Повышает мое желание учиться и улучшает понимание изучаемого материала
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

5. Использование юмора в классе:

- ☐ Раздражает меня морально
- ☐ Мешает мне
- ☐ Расслабляет
- ☐ Раздражает меня морально и мешает
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

6. Из своего опыта знаю, что юмор:

- ☐ Средство общения и обучения
- ☐ Трата времени
- ☐ Фактор, который мешает обучению
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

7. Использование юмора в классе:

- ☐ Помогает мне создать хорошие отношения с другими учениками
- ☐ Помогает мне создать хорошие отношения с учителями
- ☐ Мешает мне сосредоточиться
- ☐ Помогает мне создать хорошие отношения с другими учениками и учителями
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

8. Юмор:

- ☐ Следует использовать в классе
- ☐ Нельзя использовать в классе
- ☐ Следует использовать все время
- ☐ Ни один из вышеперечисленных вариантов
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

9. Мне нравится, когда:

- ☐ У учителя есть чувство юмора
- ☐ Учитель серьезен
- ☐ Учитель все время делает шутки
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

10. Я понимаю тему урока, если:

- ☐ Учитель делает урок веселым
- ☐ Учитель на уроке серьезен
- ☐ Учитель все время на уроке смешит
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

11. Я чувствую себя на уроке хорошо, если:

- ☐ У учителя есть чувство юмора
- ☐ Учитель не улыбается и не смеется
- ☐ Учитель серьезен
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

12. Учитель, который использует на уроке шутки:

- ☐ Делает тему урока для меня интересной
- ☐ На уроке приятно находиться
- ☐ Делает тему урока для меня скучной
- ☐ Делает тему урока для меня интересной и на уроке приятно находиться
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

13. Если у учителя есть чувство юмора:

- ☐ То легко можно списать
- ☐ Подбадривает выражать свои мысли
- ☐ Не поддерживает меня принимать участие на уроке и выражать мои мысли
- ☐ Подбадривает меня общаться с учителем
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

14. Учителя с чувством юмора ученики:

- ☐ Уважают
- ☐ Не уважают
- ☐ Высоко ценят
- ☐ Следует уволить
- ☐ Уважают и высоко ценят
- ☐ Что еще? _____ (Пожалуйста, уточни)

15. Учитель, которые делает шутки, использует:

- ☐ Анекдоты
- ☐ Карикатуры
- ☐ Невербальный язык
- ☐ Комиксы
- ☐ Мимику
- ☐ Понятия
- ☐ Интонацию
- ☐ Имитирует звуки
- ☐ Смешные истории
- ☐ Смешную манеру речи
- ☐ Смешные стишки
- ☐ Смешные картинки
- ☐ Смешные фильмы или видеоматериалы
- ☐ Пантомимы (сцены без слов)
- ☐ Ролевые игры
- ☐ Игру слов
- ☐ Жесты

Благодарю еще раз за заполненный опросник!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marten Pirts, sündinud 18.09.1987, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Huumori kasutamine klassiruumis kahe tavakooli ja ühe erikooli õpilaste näitel”, mille juhendaja on PhD Kristi Kõiv:

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 27.05.2013

Non-exclusive licence to reproduce thesis and make thesis public

I, Marten Pirts, born on the 18th of September 1987,

1. herewith grant the University of Tartu a free permit (non-exclusive licence) to:

1.1. reproduce, for the purpose of preservation and making available to the public, including for addition to the DSpace digital archives until expiry of the term of validity of the copyright, and

1.2. make available to the public via the web environment of the University of Tartu, including via the DSpace digital archives until expiry of the term of validity of the copyright,

“The use of humour in the classroom in example of two public schools and one boarding school for delinquent children”, supervised by PhD Kristi Kõiv.

2. I am aware of the fact that the author retains these rights.

3. I certify that granting the non-exclusive licence does not infringe the intellectual property rights or rights arising from the Personal Data Protection Act.

Tartu 27.05.2013